

VÄSTGÖTA BYGDEN

Tidskrift för hembygdsarbete, natur- och kulturminnesvård utgiven av Västergötlands Hembygdsförbund

Nr 2

Årgång 75

2020

Miniatyrhästen Gonda med sin ägare Annelie Moberg i Sventorp. Se sidan 24. Foto: M Moberg Kilefors.

Förbundets årsstämma i maj har ställts på framtiden

Bollebygd, gränsbygd och förbindelsebygd, sid 5

Bönareds hembygdsgård, sid 7

Tankar från bôgda, sid 11

Hembygdsrörelsens arkivprojekt, sid 14

HKH Kronprinsessan Victoria
Västergötlands Hembygdsförbunds beskyddarinna

Bilden ovan är tagen vid Kronprinsessans vandring i Västergötland i september 2017.

Kungliga Hovstaterna
Foto: Raphael Stecksén, Copyright: Kungahuset.se

Innehåll

Ordföranden har ordet	3
Tankar i tiden, Luitgard Löw, museichef	4
Bollebygd, gränsbygd och förbindelsebygd	5
Bönareds hembygdsgård, projekt 2019	7
Necks, välkänt i Nossebro	10
Mötesplatsera sum försvann	11
Skaras berömda böcker	12
Kartor kom hem efter 136 år	12
När kråkbenen var extraknäck	13
Hembygdsrörelsens arkivprojekt	14
Att arkivera är inte svårt	15
Skepplandas arkivprojekt	16
Tidningsklipp och fotoalbum – Fotominnen som snart försvinner.....	18
Föreningsreferat	20
Helig mark 4000 år	26
Boktips om A Lindgren och Carl von Linné	26
Förr höll bilarna upp till Vårgårda	27
Kunglig grindslant i Billingesluttning	28
Söndagsöppet i Nossebro	30
Nya ax från Gudhem och Ugglum	31
Redaktionen	31

Redaktör och ansvarig utgivare:

Monika Moberg Kilefors, Norra Bergvägen 16 B,
541 32 Skövde. Tel: 070 64 25 670.

E-post: redvastgotab@gmail.com

Tryck: Åtta.45 Infomedia, Alingsås 2020.

Sex nummer per år med utgivning i slutet av februari,
april, juni, augusti, oktober och november.

Manus senast: 10/1, 10/3, 10/5, 10/7, 10/9 och 10/10.

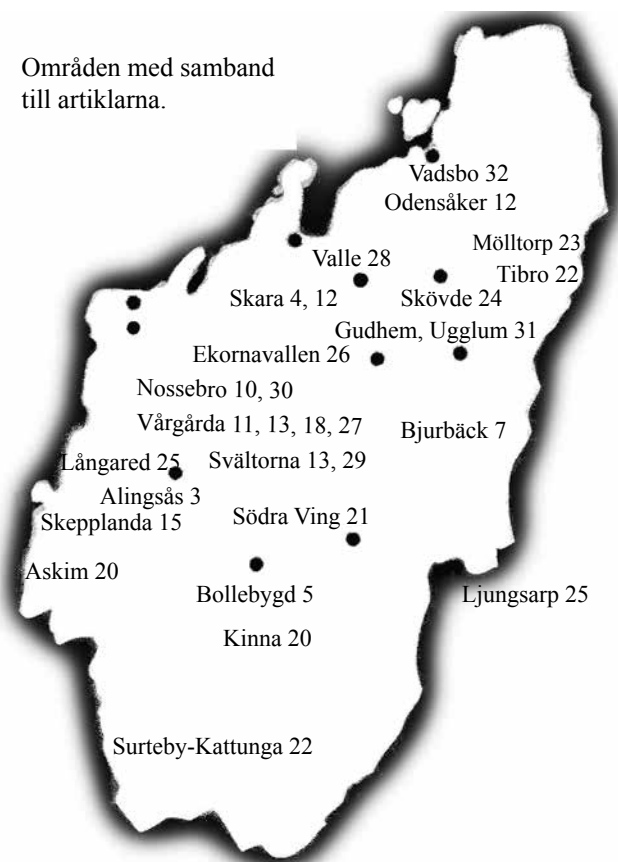
ISSN 0346-4954   www.hembygd.se/vastergotland

VÄSTGÖTA- BYGDEN

Tidskrift för hembygdsarbete,
natur- och kulturminnesvård.
Medlemstidskrift för
Västergötlands Hembygdsförbund
Årgång 75
Utkommer med 6 nummer per år
Avgift 2020 150:-

Områden med samband
till artiklarna.

Helt ideellt

Vår tidning är ganska unik. Vi som gör tidningen jobbar helt ideellt. Vi är en redaktionskommitté på tio personer som träffas ett par, tre gånger per år och har samråd om innehållet. Ur den gruppen är vi tre (se sidan 31) som har det direkta ansvaret att det kommer ut sex nr av Västgötabygden per år.

Vill du prenumerera eller har en adressförändring, ring till Eva Mann, telefon 0512-105 50, kontorstid på torsdagar 9–15 eller e-post: vasterg.hembygdsf@telia.com

I det här numret är vi 25 skribenter och fotografer som hjälpts åt. Ingen av oss får något arvode, vi gör det för att glädja andra och oss själva.

Ordföranden har ordet!

Årsstämman i maj har inställts

Som väl är bekant vid detta laget har vi beslutat ställa in förbundets årsmöte, som var planerat till lördagen den 9 maj i Bollebygd. Coronaviruset har orsakat stor oreda och många möten har blivit skjutna på framtiden. Förbundet ämnar återkomma och kallar till årsmöte i höst istället. Vi hoppas att Bollebygds Hembygdsförening och årsmöteskommittén rör allt iland till slut.

Landskapsobservatorium

HembygdVäst startar projekt tillsammans med Regionens Landskapsobservatorium

Vi i Västergötland har, som drivande part i HembygdVäst, blivit beviljade ett projekt: **Hembygden i Landskapet**, där totalt 34 olika hembygdsföreningar under en treårsperiod 2020–22 skall beskriva Landskapets utveckling under de senaste 150 åren samt en nutidspresentation och tillsammans med en lokal skola ge en framtidsbild.

239 000 kronor har beviljats för första året 2020. Fyra pilotföreningar (Odensåkers och Herrljunga hembygdsföreningar från Västergötland) har börjat arbeta tillsammans med **Förvaltningen för kulturutveckling** (tidigare Västarvet) på Regionen.

Under 2020 kommer sedan tio nya hembygdsföreningar från HembygdVäst att utses (förmodligen fyra föreningar från Västergötland) i en ”fas 2”-grupp.

Den 19 mars 2020 var det meningen att regionen skulle presenterat hur långt man kommit med Landskapsobservatoriet och då var även andra europeiska länder inbjudna. Tyvärr har Coronaviruset ställt in även detta möte – men regionen återkommer vid en senare sammankomst.

Vi gläder oss åt att hembygdsväsendet här kan spela en viktig roll när Västra Götaland som första region i Sverige skapar sitt Landskapsobservatorium. För oss i förbundet betyder det mycket positiva känslor.

Föreningsenkäten

Enkäten visar på än starkare verksamhet ute i föreningarna (störst i Sverige)

Verksamhetsenkäten har som ”vanligt” vid årsskiftet varit ute hos samtliga föreningar i riket. I Västergötland har vi 228 föreningar och 157 har besvarat enkäten. (Uppräkning har skett för dem som inte svarat och då i samma utsträckning som för dem som svarat). Tack för att ni svarat och lagt ned tid.

Nästan 322 800 ideella timmar

Vi i Västergötland noterar här 2 895 öppna allmänna arrangemang under 2019 med 317 785 besökare. Detta visar vår betydelse som lokal kulturarrangör och som den ideella part som vidmakthåller natur- och kulturarvet.

2019 har ledare i Västergötlands alla föreningar lagt ned 322 772 ideella timmar för att planera och genomföra evenemang, underhålla byggnader, dokumentera och utöka samlingarna samt sköta föreningen. Impone- rande!

Frågan ställdes även om antalet aktiviteter riktade särskilt till barn och unga och svaret blev 613 aktiviteter med 2 531 besökare.

Vi fick även en ”god” utvärdering av hur kretsarbetet i Västergötland fungerat och föreningarnas betyg på arbete i våra kommunkretsar. 49 föreningar anger ett negativt betyg (betyg 1-4 på en tiogradig skala) och 90 föreningar noterar en godkänd eller positiv verksamhet (betyg 5–10). Här får vi självkritiskt skärskåda och försöka förbättra verksamheten och dialogen med föreningarna.

Tack för allt arbete och god verksamhet som görs ute i föreningarna! Detta blir ju de siffror som vi söker verksamhetsbidrag för hos regionen och eftersom verksamheten ökar borde bidraget göra detsamma.

Sven-Åke Mökander, ordförande ett tag till

Tankar i tiden

Det är fint att jobba under sommarmånaderna. Livet går i en makligare takt och en arbetsdag känns som en ocean av tid. Det var en sådan dag vi åkte mot Kållandsö för att besöka Lindholmens slottsruin. Med Axel Forsséns lilla särtryck från 1934 som vägledning åkte vi genom ett grönskande sommarlandskap mot Sunnersberg. Den igenväxta slottsruinen är kvarlevorna efter resterna av den gamla slottsanläggningens huvudbyggnad som brann ner till grunden två gånger, först 1662 och sedan 1792. Uppmätningen före andra branden visar att slottet var stort och ståtligt, och en sten med vapensköldar ger ledtrådar om att det var mäktiga personligheter som ägde godset.

Den västra flygeln vid Lindholmens slottsruin.

Vi parkerade bilen strax bredvid den västra flygeln. Den byggdes 1720 och är en lång byggnad som idag står tom. Det var lugnt och stilla. Vi gick uppför backen till ruinen, genom undervegetationen och försökte urskilja olika byggnadsdetaljer medan den vindstilla Vänern skimrade mellan träden. Senare gick vi vidare till Smedjeön där badhuset låg.

1746 upplevde Carl von Linné Lindholmens berömda badstuga *ad imitationem Balneorum veterum Romanorum*, en badanläggning med tre rum, *frigidarium*, *caldarium* och *tepidarium*, som var utsmyckade i bästa barocka manér. Allt detta är numera försvunnet. Idag finns bara några få spår efter den prakt och härlighet Linné och hans samtida fick uppleva vid Lindholmen.

I kulturlandskapet mellan Vänern och Vättern ligger tiotusentals minnen och fornminnen, spåren av en tidig medeltida kyrklig och politisk kultur, kvarlämningar efter teknikens framsteg, många löften och berättelser om den moderna tiden. Begreppet kulturarv har fått en ny aktualitet i Sverige. Redan under stormaktstiden uppkom intresset för det förflutna, men själva begreppet användes först under den senare delen av 1800-talet. Ibland hävdas att kulturarv är ett materialiserat

kollektivt minne, men uppfattningen om en gemensam delad historia är fiktion. Kulturarv är snarare en mångfald av historiska erfarenheter med skiftande innehåll. Det handlar om en kulturell och social process som i Tyskland är förknippad med begreppet "Heimat".

Ett exempel som är känt i Sverige är den tyska hembygdsserien "Heimat". Med hjälp av den fiktiva familjen Simon i byn Schabbach i Hunsrück berättar Edgar Reitz om livets gång genom att spegla Tysklands 1900-talshistoria i de 31 huvudpersonernas berättelser. Ambitionen var inte att skapa en mysig Bullerbykänsla utan han strävade efter en förståelse och för att visa att identitet och samhörighet bygger på små berättelser, knutna till platser och att allt hänger ihop – stora och små händelser flyter ihop och bildar en samtid.

Varje dag möter jag människor som berättar om händelser eller förändringar i sina hemtrakter. Via kulturföreningar, bygdegårdar och museer ser jag hur man vårdar minnen och håller alla dessa stora och små berättelser vid liv.

Landskapets berättelser

Vi borde återgå till en gammaldags "kulturhistoria". Vi lever i en tid där vi pratar, lyssnar och tittar långt över gränserna. Klimatförändringar gör att vi inte vet hur världen kommer att se ut när våra barn och barnbarn bär vidare våra traditioner, uppfattningar, minnen och glimtar av allas våra historieberättelser. Med hjälp av landskapets berättelser kan vi fånga in förändringarna och få en ny syn på vad vi har upplevt och hur våra berättelser formar oss, vårt landskap, vårt förflutna och vår framtid.

*Luitgard Löw, museichef
Västergötlands museum, Skara*

Backen upp till Lindholmens slottsruin.

Bollebygd – gränsbygd och förbindelsebygd

Översiktsbild över Bollebygd. Foto: Christer Falk

Bollebygds kommun ligger i västra Västergötland mellan Borås och Göteborg. Läget gör att många arbetar i dessa städer. Göteborg med förorter drar till sig de flesta, men ca 20 procent arbetar i Borås. R 40 har byggts ut till motorväg, så förbindelserna är goda. Diskussionen om höghastighetståg har pågått i många år, och de är ännu inte avslutade.

Bollebygds kommun har cirka 9 500 invånare och omfattar de gamla socknarna Bollebygd och Töllsjö. Socknarna bildade också Bollebygds härad tillsammans med Björketorps socken.

År 1974 uppgick Bollebygds kommun i Borås kommun tillsammans med andra kranskommuner till Borås, men år 1995 blev Bollebygd åter en egen kommun efter folkomröstning och regeringsbeslut.

Namnet Bollebygd består av två led, ett fornsvenskt bald eller ball, nu båld, med betydelsen ”stor” och bygd, trakt, hemvist. År 1413 skrevs det Baldebygd. En annan teori är att namnets ursprung syftar på bolle, träkanna. Bygden är känd för sin träslöjd. Bollebygd var ett gränsland mellan Danmark och Sverige. Vid freden i Knäred 1613 gick Sverige med på att betala 1 miljon riksdaler

för att få tillbaka Älvsborgs fästning, som danskarna erövrat liksom många gånger förut, bland annat i samband med Älvsborgs första lösen på 1570-talet. Den var den enda möjligheten för Sverige att nå Västerhavet. I överenskommelsen ingick, att Bollebygds härad blev förpantat till Danmark. Det dröjde ända till 1619, innan betalningen var slutförd, och Gustaf II Adolf inrättade sedan Älvsborgs regemente för att försvara bygden.

Katarina

Redan på medeltiden byggdes en kyrka i Bollebygd, och en kyrkklocka har anor från den tiden, troligen 1200-talet. Den heter Katarina och har en runinskrift. På 1830-talet ansågs kyrkan vara för liten och en större kyrka byggdes. Den togs i bruk 1844. Dopfunten är från 1200-talet, och på kyrkväggen hänger ett triumfkrucifix från 1400-talet. Altaruppsatsen och predikstolen är tillverkade strax efter år 1700. I Hultafors byggdes i början av 1900-talet ett kapell. Efter lagen om obligatorisk folkskola 1842 uppfördes skolor på flera ställen i socknen. På en gravhäll på kyrkogården står ”Olena 1836 – 1909”. Olena var ”skolemor” och undervisade

i kyrkskolan. Hon lär inte ha gått på seminarium men lärde under många år barnen att läsa och skriva.

De första invånarna i Bollebygd kom troligen längs dalgångarna vid Storån, Sörån och Nolån. Sedan Göteborg och Borås grundades på 1620-talet, blev båda städerna viktiga för Bollebygd.

”Vi for till Göteborg för att sälja och till Borås för att köpa”, uttryckte en bollebygdsbo relationen. Vägar blev viktiga, och många bollebygdsbor körde foror till och från Göteborg. I Flässjum byggdes både gästgivargård och tingshus, vilket fortfarande finns kvar och har räddats för framtiden. Flässjum blev sedan en centralpunkt, som bland annat spelar en roll i Hofmanupproret 1766, som slutar här. Ryttaren Sven Hofman från Byttorp i Borås ledde ett bondeuppror mot myndigheterna, och flera av de tillfångatagna avrättades eller fick fästningsstraff.

Jorden i dalgångarna var bördig, och gårdarna har ofta ett vackert läge på sluttningarna. Vid Forsa fanns lera, och där grundades ett tegelbruk för flera hundra år sedan. I övrigt fanns det stora skogsmarker, och skogen gav också råvaran till det som gjort Bollebygd känt, balleboslöjden. Det tillverkades laggkärl och enklare möbler, husgeråd som slevar och vispar samt träskor. I södra delen av häradet tillverkades åror, och senare kom fisklådor att bli en stor produkt. För masterna och årorna fanns avsättning i Göteborg, och årorna exporterades till Danmark och England, ja, ända till Egypten och prämarerna på Nilen.

Ballebomöbler

Ballebomöbler tillverkades huvudsakligen under perioden 1850 – 1950. Mest tillverkades soffor, stolar och bord men även skåp, skänkar och kommoder av fur och gran. Vid transporter staplades stolar och bord i soffan. År 1900 kostade en soffa 3 kronor och 50 öre, och en stol kostade 1 krona.

Göteborg – byggt på pålar från Bollebygd

Det sägs, att stora delar av Göteborg vilar på pålar från Bollebygdstrakten. Under många år försåg skogarna runt Bollebygd Göteborg med pålar. Åtskilliga är de transporter som fraktat pålar till Göteborg. De allra flesta pålarna användes i Göteborg, men en del exporterades även till Holland.

Även textilindustrin har varit stor i Bollebygd.

Tumstocken

Bollebygd är också känt för sin tumstocksfabrik i Hultafors. År 1894 byggdes järnvägen mellan Göteborg och Borås, och en av stationerna förlades till Hultafors, 14 km från Borås. Stationsbyggnaden byggdes 1909 och tjänar nu som bygdegård, sedan Hultafors intresse-

och bygdegårdsförening räddat byggnaden från rivning och renoverat den. Tumstocken uppfanns och producerades av Karl-Hilmer Johansson Kollén, som grundade en fabrik i Stockholm 1883. Den flyttades 1905 till Hultafors, där det förut funnits ett järnbruk, grundat 1846. Under franska revolutionen 1789 infördes metersystemet, som skulle ersätta de gamla måtten. Dessa byggde på att jämföra mått som motsvarade måtten på kroppsdelar, tum och tumme samt aln och arm upp till armbågen (ca 60 cm). Fot behöver ingen förklaring. På tumstocken fanns både det gamla och nya systemet, och dessutom var tumstocken hopfällbar och lätt att ta med sig. Slakten Kollén hade anknytning till den religiösa rörelsen Plymouthbröderna.

En annan religiös riktning, Sjundedagsadventisterna, kom också att ha anknytning till Hultafors. År 1908 hade den högt belägna gården i Fjälla ovanför Hultafors köpts upp av ett konsortium från Göteborg, som där uppförde en ”klimat- och vattenkuranstalt”. Det har alltså aldrig varit något sanatorium för tuberkulosjuka i Hultafors. Bolaget gjorde konkurs, och Joel Kollén vid Tumstocksfabriken köpte anläggningen och sålde den vidare till Sjundedagsadventisterna år 1926. Där bedrevs rehabiliteringsverksamhet.

Olsfors och Grönkullen

Andra platser med industri i Bollebygd är Olsfors och Grönkullen. I Olsfors grundade Hanna Lapidus en trikåfabrik, som senare övertogs av företaget Sportjohan. Där finns också Hammars Maskin. I Grönkullen har det länge funnits kvarn och såg liksom på många andra platser i Bollebygd och Töllsjö. I början av 1900-talet byggdes en textilfabrik, Textilkompaniet, som senare övertogs av färgbolaget HP Färg, som sedan köptes upp av Flügger. LampGustaf var ett annat företag i Bollebygd.

Tätorten Bollebygd expanderar med uppförandet av nya bostäder, och det är närheten till Göteborg som är viktig. Detta gäller också grannsocknen Töllsjö, som får många nya invånare. Det är ca 15 km mellan centrum i de båda socknarna. Töllsjö har varit en mer renodlad jordbrukssocken än Bollebygd, men även där fanns tillverkning av laggkärl och senare fisklådor. I båda socknarna finns ett rikt föreningsliv med många aktiviteter. Bollebygd är platsen för årets stämma med Västergötlands Hembygdsförbund.

Välkomna till Bollebygds härad, ett av de sju i Sjuhärad!

Ann-Britt Boman

Anm.: Årsstämman, som var utlyst till den 9 maj, har inställts, men hembygdsförbundet hoppas kunna genomföra den till hösten.

Bönareds hembygdsgård

Projekt Upprustning 2019

Huvudbyggnaden – Bönareds hembygdsgård – som ägs och förvaltas av Bjurbäcks Hembygdsförening.

Sedan 2012 äger och förvaltar Bjurbäcks Hembygdsförening Bönared som hembygdsgård. Att äga en 1700-talsgård, som är ett byggnadsminne och därmed kulturklassad som mycket värdefull, kräver ett stort mått av ödmjukhet.

Under åren 2012 fram till 2017 utgjordes verksamheten huvudsakligen av förvaltning av hembygdsgården. Dock gnager tidens tand även på kulturhus. Ett behov av upprustning av tak, grunder och yttskikt på byggnaderna medförde att föreningen började tänka på att göra en försiktig reparation av hela byggnadsbeståndet. Under 2015 byttes teglet på huvudbyggnaden och södra flygeln. Det gamla betongteglet byttes ut mot ett passande enkupigt lertegel. Bidrag från länsstyrelsen och eget kapital bidrog till att förverkliga bytet. Övriga insatser för att uppdatera våra hus påbörjades 2017. En plan för upprustning skickades till ett antal hantverkare och efter moget övervägande i styrelsen antogs en offert från Kungslena Hantverk AB. Denna belöpte sig på en knapp miljon kronor och nu påbörjades en jakt på pengar. Under 2018 lyckades föreningen få löfte om hjälp från Jordbruksverket, Länsstyrelsen och Mullsjö kommun vilka tillsammans svarade för 90 procent av kostnaden. Resten ansåg sig föreningen kunna tillskjuta själv. Mot slutet av 2018 var allt klart för att sätta igång arbetena. Renoveringen

startade våren 2019, slutfördes i december 2019 och genomfördes under överinseende av antikvarisk expertis från Länsmuseet i Jönköping. Redogörelsen nedan följer i kronologisk ordning hur arbetena fortskred.

Norra flygeln

Då taket på norra flygeln var i dåligt skick och började läcka vatten på något ställe ansågs denna byggnad vara den mest akuta. Teglet plockades av och tvättades med högtryckstvätt. Underlaget rättades till och den svankiga takåsen lyftes på mitten till en acceptabel nivå genom att sätta stämp som stöttade takstolarna underifrån. Teglet återfördes och nya vindskivor tillverkades och monterades. Hängränna i senvuxen gran höggs och hyvlades till samt sattes upp med hjälp av träkonsoler. Brädfodringen justerades och droppbräder byttes eller justerades. Fönster lagades, kittades och målades och ett gammalt luckgångjärn, som gått sönder, ersattes av ett gångjärn, smitt av Niklas Alexandersson, som förutom att vara snickare med kulturhus som specialitet, även är smed och i övrigt gör allt som fordras i sammanhanget. Under golvbjälklaget justerades även tomtstenarna så att hela huset stabiliserades. Slutligen målades huset med rödfärg av godkänd kvalitet och färg och dörrarna återfick sin originalfärg.

Norra fygelin, sedd från söder.

Restaurerad tomtsten.

Ny smidd rännkrok.

Nya bottenreglar.

Vedboden från söder.

Vedboden

Vedboden var den byggnad som varit mest illa under alla år. Tomtstenar hade sjunkit ner i marken och bottenbjälklaget var till större delen uppruttet och huset hade under åren skadats av en enormt stor trestammig ask. Denna hade för något år sedan nertagits, men dess rötter hade vuxit in under vedboden och kraftigt skadat densamma. Stubben, som fortfarande fanns kvar, togs bort med hjälp av grävmaskin och marken planades av till bra nivå för att passa till huset. För att lyfta och

rätta till hela byggnaden lyftes först allt teglet av. Sedan lyftes hela stommen med brädfodring och allt upp via två byggställningar på vardera långsidan. Med hjälp av kraftiga regler som placerades på ställningarna och genom hela huset och några domkrafter kunde hela huset lyftas. Bottenstockarna byttes ut mot nya handskrädda bjälkar, vilka sedan med hjälp av tappar och hål och dymlingar på gammalt vis fogades ihop. Därefter kunde hela stolpkonstruktionen sänkas ned och sättas ihop med bottenstockarna, även här med tappar, hål och

dymplingar. Brädfodringen lagades och taket försågs med lämpligt underlag och sedan kunde läkt och tegel, som högtryckstvättats, åter monteras. Nya vindskivor monterades och huset försågs även med hängränna i senvuxen gran. Vedboden målades till sist med två lager rödfärg

Huvudbyggnaden (se bild på sidan 7)

Brädfodringen, som under åren delvis skadats, lagades på gammalt sätt genom att man skar loss de sämsta delarna av bräderna och sedan skarvade i bitar, som anpassats till rätt bredd. Alla bräder, som använts vid hela reparationen, är furubräder av hög kvalitet som tagits fram med ramsåg. Dåliga droppbrädor har bytts ut och fönster har kittats och målats. Gaveldörren har målats med linoljefärg och kimrökspigment. Hela altanen, som var ersatt under 1980-talet med tryckt virke, har bytts ut så att den har fått det utseende den hade på 1920-talet. Golvet är tillverkat av ramsågad kärnfuru, som handhyvlats och därefter behandlats med en blandning av linolja, trätjära och terpentin. Altansidor och räcken är nytillverkade enligt 1920-talets utseende. Den grova enkeldörr som ersatt tidigare dubbeldörrar har bytts ut och i stället sitter nu nytillverkade dubbeldörrar på dess plats, både ytter- och innerdörrar. Under dörrpartiet har bottenstocken bytts ut och förstärkts med kraftiga smidesbeslag.

Hela huset är målat två gånger med rödfärg.

Södra flygeln

Södra flygeln är den byggnad som rönt de minsta insatserna. Pardörrarna och fönstren har lagats, kittats och målats och hela huset har målats med rödfärg två gånger.

Lagning av brädfodring på huvudbyggnaden.

Södra ingången av huvudbyggnaden.

Slutligen

Hela denna totalgenomgång av husen i hembygdsgården har gjort att föreningen nu har en fantastiskt fin gård, som man stolt kan använda och visa upp för besökare som finner sin väg dit. Vi tackar alla inblandade som medverkat till denna upprustning av vår hembygdsgård och nämner särskilt Niklas Alexandersson, som med sina medhjälpare lyckats genomföra de intentioner som våra sponsorer tillsammans med antikvarisk expertis har kommit fram till.

*Text: Olof Johansson
Foto: Kurt Gustafsson
Mullsjö*

Glädje och stolthet ...

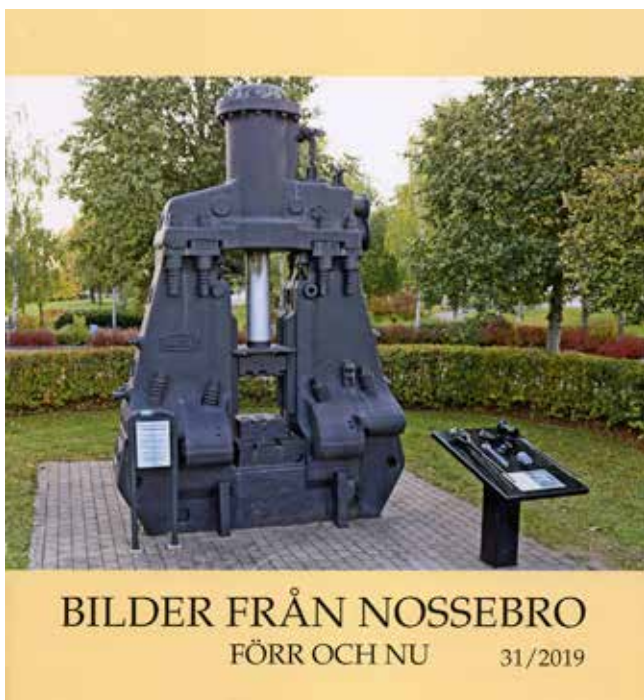
”Något som ligger hembygdsföreningen varmt om hjärtat är ju vårt stationshus som nu blivit som nytt efter sommarens målning och takpannebyte. Översyn av allt på utsidan gör att vi kan känna oss stolta över huset där våra lokaler finns. Och dessutom komma ihåg, att det var vår förening och bildandet av den som räddade stationen från rivning.”

Utdrag ur Bilder från Nossebro – Förr och nu – 2019

Riksstämman i Nyköping

Sveriges Hembygdsförbunds riksstämma ställs in och kommer inte att genomföras den 22–24 maj i Nyköping som planerat. Med hänvisning till myndigheternas rekommendationer gällande coronaviruset och smittorisken, är det inte möjligt att under överskådlig tid genomföra ett större evenemang med deltagare från hela landet. Riksstämman kommer istället att genomföras som ett webbaserat årsmöte den 23 maj.

Necks – välkänt i Nossebro

Omslagsbild: Hejare med smedens verktyg på Gustavsplatsen, Nossebro. Foto: Börje Andersson.

Necks Verkstäder satte sin prägel på Nossebro under åren 1919–1996. Företaget har även fått stor plats i **Bilder från Nossebro nr 31 2019**, då det var 100 år sedan Gustav Neck flyttade till Nossebro och startade företaget, som skulle bli betydelsefullt för samhällets utveckling.

Kulturarvsdagen den 8 september invigdes den platta (se omslagsbilden) med genuina verktyg som hembygdsföreningen i samarbete med Flexus i Nossebro och Essunga kommun monterat i anslutning till den befintliga hejaren på Gustavsplatsen i Nossebro.

Invigningstalare var Thomas Neck, barnbarn till Gustav och Selma Neck. Gustav Neck avled redan 1955, då Thomas var liten, så han har inte så många minnen från sin farfars tid, men däremot minns han farmor desto mer, då hon levde i många år efter farfar.

”Farmor var den snällaste människa man kan tänka sig. Hon ville alla väl och tog alltid de svaga i försvar.”

”Någon målade med krita på väggen och uppståndelsen var stor, men farmor tog då en annan krita och ritade en ram runt och så blev det en tavla.”

Farfar Gustav var en oppfinnarjocke. Tillverkningen bestod de första åren av t ex biodlingsredskap, stålvispar och grytställ.

Företagets storhetstid var den tid då Sverige elektrifierades genom kraftledningsbyggande. Necks hade en

unik ställning i detta. Företaget var bland annat leverantör av smidesprodukter till Vattenfall, SJ, Försvarsmakten och Televerket. Produkterna var ytbehandlade genom varmförzinkning för att motverka korrosion.

Bilder från Nossebro – Förr och nu

är en mycket läsvärd hembygdsskrift, Stig Jansson är en mångsidig taxiveteran, som Börje Andersson har skrivit en artikel om. Stig, som är 86 år, har en femtio år lång tid i taxibranschen bakom sig. Men han är även en föreningsmänniska, liberal politiker och kyrkopolitiker. Han har också varit aktiv i Nossebro IF.

Löparkungen från Nossebro kallades en man, vars namn var Algot Ansbjer (Pehrsson), 1917–1991. Rune Niklasson berättar om ett lopp på Slottsskogsvallen i Göteborg i sällskap med Gunder Hägg och Åke Durkfeldt. Tävlingen 1945 gällde 2000 meter. Algot lyckades bli trea efter Gunder och Åke..

”Vid besök hos Algots hustru Ingrid berättar hon att Algot före tävlingen på Slottsskogsvallen mjölkade de sju korna på gården för att därefter cykla till Göteborg, tävla och sedan cykla åter till Nossebro.”

Det var andra tider, det.

Andra våningen

Det finns en film av Roy Andersson som heter Sånger från andra våningen.

I Nossebro kan man göra ett nostalgiskt besök på Andra våningen. Det har inget med Roy Andersson att göra, utan det är en utställning på andra våningen i den gamla brandstationen i kvarteret Amiralen i Nossebro. Det handlar om 60-talet. I hallen möter man en orange-färgad barnvagn, som en gång är inköpt i Nossebro Möbleringsaffär.

Det är hyllremсор, vaxat papper, konservburkar, Röda Klara och Koka Blå. De senare designade av Sigvard Bernadotte respektive Herta Bengtson.

Det finns mycket att titta på och Andra våningen tar emot åtskilliga besöksgrupper under året.

Bilder från Nossebro, Förr och nu, är en innehållsrik skrift med många pärlor.

Monika Moberg Kilefors

Redaktionskommitté: Kerstin Abelsson, Börje Andersson, Karl-Johan Augustsson, Ingegerd Johansson, Rune Niklasson, Per-Arne Nordqvist.

Omslagsbilder, foto: Börje Anderson.

Mötesplatsera sum försvann

Utaför boa. Ljugde, dä gjole di la inte gubba, mä lite vårslösa mä sanninga kunne di allt va.
Tecknare: Börje Brorson

Dä däringa mä minnet ä allt rätt kônstit. Iblann kommer en på att en sa hämta nôket sum ä i rummet breve, en reser säk å går in i rummet å vet inte ett färn va dä va en sulle hämta. Går te bakers te dä första rummet, å mä ens vet en va dä va en glömt. Iblann hûgar en va sum hände för en sexti, sjutti år sen. För ena stunn sen hûga ja nôket sum hände för en tie, femtan år sen.

Tankar frå bögda

Vi sto nôka gubba å språka utanför boa um nutt å gammelt. Vi kom in på att boa å skoern va bögdas mötesplats förr i tia, å mjölkabort får en inte glömma å. Nu ä mjölkabola, boera å skolera bôrte i de fleste socknera.

Den ene gubben berättar, att i hanses hemsocken va dä en gubbe sum gärna velle buta nôka tanka mä andra sockenbor. Han kunne komma in i boa strax ätter öppninga å va lite anfädder å säja att han velle ha två hekto jäst i all hast för mor sa baka hemma. Men så kom dä in nôken aen gubbe i boa å så va pratet i full gång, å dä va inte ovanlit att hele förmeddan geck, så dä däringa i all hast va nog inte riktigt mä sanninga överensstämmande.

Ena handlarfru berättar en gång, att ho vesste vecka sum prata mest ute på affärsgårn. När fruera vart å

handlat, satte di säk på cykel å åkte hem utan te å språka mä nôken. Va gubben å handla, missa han aldri ena pratstunn mä andra gubba å dä kunne ta ena bra stunn. Dä finns olika sätt å nöcka sin durbare tid på.

Mjölkabort kunne va mötesplatsen både på môran å kvällen. På môran kom gubba ut mä mjölkakrukera fulla mä mjölk sum sulle te mejerit. Dä va gevet att dä ble ena pratstunn mä gålbon. På kvällen va dä ongdoma sum ofta bestämde träff ve nôket mjölkabol.

Skoern va ju mötesplatsen för skolebarna, men i skoern hände mö aent mä. I många sockner fanns följebibloteket i skoern. Kommunalstämma höll en i skoern å körklia syföreninga hade sin missionsaktion där. Ja hûgar mä att körkeherden kunne visa ljusbilder å berättar um nôken missionär. Fanns dä ena idrötsförening eller nôka politisker förening träffades di i skoern mä.

Ja tror att di gamle mötesplatsera va mö roliare än facebook.

Håkansson

Skaras berömda böxer

Skara böxer som de såg ut i sin glans dagar.

Sven-Olof Ask överlämnar gårdsritningar och karta till Sven Handfast.
Foto: Gustav Ask

Kartor kom hem efter 136 år

Ett fynd av handritade kartor och byggnadsritningar gjordes i början av april. Det var när Sven-Olof Ask från Skara var ute i Härlunda för att titta på några böcker som fyndet gjordes. En trappa upp fanns fem inramade ritningar, undanskymt förvarade på en vind. Samtliga är daterade år 1884.

Genomgående var att de befanns komma från Svartebäcken. Men var ligger denna gård? På ritningen över gårdshuset stod lyckligtvis att gården ligger i Odensåkers församling i Vadsbo härad. Via ett enda e-mail till Jan-Olof Berglund, vice ordförande i hembygdsförbundet, kom strax ett svar i retur. Gården finns kvar och där bor ägaren Sven Handfast.

Ett par dagar senare anlände Handfast till Skara för hämtning av de fem ritningarna. Det visade sig att Sven kände till att gården tidigare varit en lantbruksskola.

Fortfarande hör man begreppet Skara böxer användas om Skara domkyrka, men faktum är att Skara förlorade böxerna redan omkring 1890. Då såg en kunnig Lidköpingsbo, arkitekten Helgo Zettervall, till att vi fick dagens ståtliga torn i sann gotisk anda.

De skulle möjligen kunna kallas Skara spetsböxer i motsats till de kyrkliga shorts vi hade från 1810 och framåt. Och dessa tvärt avhuggna torn på domkyrkan berodde på att de gamla tornen helt enkelt höll på att rasa och började bli livsfarliga. Så de kortades till ofarlig höjd.

Skara böxer lär haft i alla fall en fördel. Gunnar Wennerberg, mannen bakom bl a Guntarne, gick i skola i Skara och berättar om hur läroverkspojarna vissa högtider samlades på ett av tornen och därifrån sjöng för Skaraborna.

Men visst är dagens domkyrka vackrare.

Hans Menzing

Handfast äger gården men arbetar som elektriker. Han blev givetvis glad över att ritningarna kunde återbördas.

Husförhörlängden för Odensåker ger beskedet att Svartebäcken ägdes och brukades av en Lundvall från Stockholm. På gården fanns "lantbruks-bokhallarskola". Privatlärare Anders Wallqvist och underlärare Johan Erik Söder samt ett antal elever.

Pusselbitarna gjorde att historien började klarna. Ett par av ritningarna visade nämligen noggranna teckningar av en Pinn Harf och en Wagn. På en tredje fanns notering om att den var gjord på Svartebäckens lantbruksskola.

Samtliga ritningar var dessutom signerade Gustaf Arnqvist. Han var född i Härlunda 1860, son till Anders Gustaf Larsson, boende på gården Arentorp. Det förefaller som att sonen Gustaf gått på skolan i Odensåker och där gjort de fina ritningarna. Gustaf flyttade till Västra Vingåker 1889.

Eftersom de inramade verken hittades just på gården Arentorp i Härlunda, får man anta att dessa elevarbeten funnits där i 136 år, innan de av slumpen hamnade där de hör hemma, på gården Svartebäcken i Skalkarike, Odensåkers socken i Vadsbo härad.

Sven-Olof Ask

Red anm: Wallqvist startade omkring 1880 Ingasäter Lantbruksskola utanför Skövde. 1884 flyttade familjen Wallqvist tillbaka till Svartebäcken, 1888 till Björkäng, 1889 till Skövde och 1891 till Arboga, där AW hade bildat sin första lantbruksskola 1867 (se även Billingsbygden 2017).

När kråkbenen var extraknäck

När Asklanda var egen socken hade man under en tid skottpengar på kråkor. Det var inte bara i Asklanda detta förekom, utan rent allmänt hade Sveriges småkommuner en särskild kassa för skottpengar på kråkor. För att få ut pengarna fick man lämna in kråkans båda fötter. Hur mycket pengar man fick för ett par kråkfötter i just Asklanda är okänt, men generellt i landet var taxan ofta 25 eller 50 öre paret på 50-talet. Det viktigaste skälet till att hålla kråkpopulationen nere ansågs vara kråkornas aptit på fågelungar och ägg. Men kråkorna gav sig också på säden och kunde dessutom vara oönskade smittospridare.

Brända kråkben

I Asklanda socken var Adolf Johansson på Sällershög kommunalordförande vid denna tid. En av hans uppgifter var att betala ut skottpengar för kråkor. Kråkjägarna i Asklanda fick alltså bege sig till Sällershög och där lämna in ett eller flera par kråkfötter (att komma med bara en kråkfot var lönlöst). Adolf överlämnade pengasumman och mottagaren fick skriva på ett kvitto. När affären var avklarad slängde Adolf kråkfötterna i spisen.

På andra håll i landet var man inte lika förutseende. I Tärby socken var det kommunalordförande Johan Linnman som hade hand om kassan för skottpengar. När traktens pojkar lämnat in kråkbenen och fått sina pengar slängde Johan kråkbenen på gödselstacken. Där kunde pojkarna plocka tillbaka benen, sen var det bara att göra rent dem och lämna in dem på nytt.

Bevan Berthelsen från Tranås har i en artikel i Tranås-Posten beskrivit hur han och hans kamrater lämnade in kråkfötter till en dam på expeditionen i gamla stadshuset. Efteråt slängde damen fötterna i soptunnan bakom stadshuset. Detta upptäckte pojkarna och gick till soptunnan och hämtade kråkfötterna efter stängningsdags. Dagen efter sålde de kråkfötterna igen. Detta var ju ett mycket enklare sätt att tjäna skottpengar än att skjuta kråkor med luftgevär eller klättra upp i träden och plundra kråkbon på icke flygfärdiga kråkungar. Att återanvända kråkben för nya inkomster på det här sättet var alltså inget alternativ i Asklanda, för där gick ju benen upp i rök.

Riskfylld kråkjakt

Det var ofta ungdomar som klättrat upp i träden i jakt på kråkungar och som kom för att hämta ut skottpengar hos Adolf Johansson, men även jägare som skjutit kråkorna med hagelbössa. Att hämta kråkungar från redena kunde vara både svårt och farligt. Stora kråkor kunde slå sig samman och gå till attack. Eller så kunde man komma försent till redet och kråkungarna var bort-

Riskfyllt.

Klättrade man upp till kråkboet kunde man bli anfallen av bygdens kråkor. Bild: Börje Brorson.

flugna. Det sägs att några pojkar från Asklanda band fast kråkungarna i boet så att de inte skulle kunna flyga ut, men om detta stämmer är inte klarlagt.

Skottpengar även på räv

Det var inte skottpengar bara på kråkor utan även på skator. Dessutom på räv, och då räknades ersättningen snarare i kronor än i ören. För att få ut skottpengar för räv fick man visa upp ett stycke hud från rävens huvud, där båda öronen och huden däremellan skulle ingå. Adolf omhändertog inte rävhuden, men för att det inte skulle återanvändas slog han hål i ena rävörat med en hålpipa. Rävskinnets var mera värdefullt vintertid och då behöll jägaren hela skinnets, men fortfarande slog Adolf hål i ena örät.

1952 tog det slut

Adolf Johansson delade ut skottpengar för kråkor och andra djur fram till 1952, då hans uppdrag som kommunalordförande tog slut i och med att Asklanda socken gick upp i Vårgårda storkommun.

Thomas Svensson
Svältornas Fornminnesförenings
Årsskrift 2019

(fortsättning sid 29)

Hembygdsrörelsens arkivprojekt

Enligt statistik, som SHF tog in 2013, har hela hembygdsrörelsen 25 000 hyllmeter arkiv. Här finns mängder av information om bygderna, både fotografier, kartor, brev och andra dokument. Många föreningar har mycket material som förvaras helt oskyddat, en del fall i mindre lämpliga miljöer och på ett sätt som inte någon överhuvudtaget ser eller vet att det finns.

2018 var ett jubileumsår, Riksarkivet firade 400 år och Svenska Arkivförbundet firade sin tillblivelse efter att det tidigare var två arkivorganisationer. Folkörörelsernas Arkivförbund och Näringslivsarkivens förening som då slogs samman och bildade en organisation 2018.

Samarbetsprojekt

I samband med det startades ett samarbetsprojekt mellan Sveriges Hembygdsförbund, Svenska Arkivförbundet och de regionala enskilda arkiven. Syftet var att erbjuda arkivutbildningar särskilt anpassade efter hembygdsföreningarnas behov.

Följden blev att de lokala föreningsarkiven engagerades som sakkunniga och föreläsare vid ett stort antal kursdagar tillsammans med Studieförbundet Vuxenskolan över hela landet. I Västra Götaland ordnades fyra stycken kursdagar i samverkan med föreningsarkiven i Skaraborg, Älvsborg, södra Göteborg och Vänersborg. Två av tillfällena förlades i Västergötland, i Falköping respektive Borås.

De andra ställena var i Uddevalla och Mellerud. Föreläsarna vid samtliga träffar var Elisabet Ericsson Skaraborgs Föreningsarkiv, Liz Gunnarsson Älvsborgs Föreningsarkiv, Linda Ohlsson Bohusläns Föreningsarkiv och Jonas Andersson Föreningsarkivet Sydvästra Götaland. Kurserna var ganska välbesökta, men det fanns plats för betydligt fler föreningar.

Förbundsstämman i Bollebygd

Med hänvisning till myndigheternas rekommendationer gällande coronaviruset och smittorisken, är det inte möjligt att som planerat genomföra årsstämman i Bollebygd i maj. VHF återkommer med information via kansliet, när årsstämman kan genomföras i höst.

Konsten att arkivera rätt

- Vad skall sparas inför framtiden?
- Varför ska man spara i arkiv? Vad är nyttan?
- Hur skapar man ordning och reda i föreningens dokument?
- Vad ska stå i ett avtal när man tar emot dokument?

Rubriker i inbjudan till de arkiveringskurser som anodnats under våren 2020.

Arkivprojektet fortsätter

Projektet fortsätter under 2020 efter att Riksarkivet beviljats ytterligare kapital. För Västra Götalands del finns ett stående erbjudande att ordna fler kursdagar och även fördjupning kring arkivfrågorna. Det är alltså upp till föreningarna att ställa önskemål och efterfrågan så försöker VHF ordna kurstillfälle efter det.

Hembygdsportalen

I den nya Hembygdsportalen har säkert många observerat att det finns en mapp med benämningen **Föreningens arkiv** under **Bilder och dokument**. Där kan föreningen lagra sådant material som de själva är arkivbildare för. I mappen ligger en pdf-fil med grundläggande information och tips kring arkivering.

Observera

Men, observera att det inte är ARKIV i egentlig mening, utan det är en plats för att göra materialet tillgängligt på ett enkelt och synligt sätt. Ingen ska förledas tro att det är ett regelrätt ARKIV, utan föreningarna har att ordna sina originalhandlingar på ett sätt enligt de rekommenderade arkivschema som finns, och att därefter flytta över materialet till Föreningsarkiven.

*Jan-Olof Berglund
vice ordförande i VHF*

Att arkivera är inte svårt men vi bör lära oss hur det går till

Till Västgötabygden har vi fått artiklar från Bo Björklund, Skepplanda Hembygdsförening, som ger exempel på hur de i denna förening har gått tillväga för att ordna sitt material.

Det kan finnas andra lösningar som är gångbara, men det mest väsentliga är att föreningarna ordnar sitt material på ett säkert sätt som kan finnas till hands för framtiden (red anm).

Skepplanda arkiverar dokument

När bondesamhället utmanades av industrisamhället i början av 1900-talet utvecklades hembygdsrörelsen. Man skapade hembygdsgårdar och samlade in allehanda ting som representerar bondesamhället. Men vad händer med alla dokument som hembygdsföreningarna räddar, dokument från en viktig tid i vår historia, dokument som kan bli allt mer värdefulla med tiden?

Det finns i princip tre sätt för en förening att förvara dokument. De kan

1. förvaras i föreningens lokaler
2. deponeras i ett säkert arkiv
3. arkiveras så att innehållet är digitalt sökbar i NAD, Nationella ArkivData-basen.

Skepplanda Hembygdsförening har med Bernt Johansson som primus motor flyttat dokument från föreningslokalen (i ett trähus – hög risk) till ett säkert arkiv. Först har man gjort en registrering/innehållsförteckning som bearbetas av arkivet och görs sökbar i NAD (Nationell ArkivDatabas).

Vad är ansvarsfull arkivering?

I Skepplanda diskuterade man om vad arkivering innebär för en hembygdsförening. Slutsatsen blev att föreningen har ett ansvar för det material som man har tagit emot.

Dokumenterna skall vara skyddade *mot brand, stöld, ohyra och variationer i temperatur och luftfuktighet*. Rutinerna skall vara säkra. Materialet skall vara sökbar via NAD. Arkivering och NAD-registrering skall skötas av kompetenta arkivarier med tillgång till lokaler som motsvarar kravet. Att som hittills förvara dokument och fotografier i trähus innebär en onödig risk när kommun och region betalar för en kvalificerad förvaring.

Så här gjorde man

Man sorterade sitt material efter Svenskt Arkivschema (googla gärna!). Därefter skrev man innehållsförteckningar och lämnade materialet till arkivet som skötte

resten. Nu kan man gå ut och erbjuda säker arkivering av gårdsarkiv. Tack vare innehållsförteckningarna vet föreningen numera vad man har i sitt arkiv.

Gå in på – riksarkivet.se/nad

Skriv *skepplanda hembygdsförening* och klicka på SÖK. Då får du fram de 20 första posterna som föreningen har lagt in. Klicka på en enskild post så kan du läsa om innehållet. Släktforskare och andra, var som helst i hela världen, kan därmed få en uppfattning om vad som finns i arkivet.

Att finnas med i NAD är ett sätt för en hembygdsförening att kommunicera med omvärlden på nätet. Den möjligheten har funnits i drygt 15 år.

Hur arkiverar föreningarna i Västergötland?

Föreningar med material i fullvärdiga arkiv och innehållet sökbar i NAD.

Av 226 föreningar, anslutna till VHF, kommer endast 46 upp när man söker i NAD.

Föreningar med material i fullvärdiga arkiv.

Ett okänt antal föreningar har deponerat material i en fullvärdig arkivlokal som drivs av en arkivförening, kommun, region eller på annat sätt. Materialet är inte kopplat till NAD och därmed är innehållet okänt för alla utom, i bästa fall, föreningen.

Föreningar med arkiv i annan lokal.

Ett okänt antal föreningar förvarar sitt material på ett annat sätt med okänt risktagande.

Praktikfallet Skepplanda Hembygdsförening

Styrelsen startade i januari 2018 med tio tomma kartonger som var uppmärka enligt de mer än hundraåriga principerna. Ett år senare hade de arkiverat alla viktiga dokument. Bernt Johansson drog ett tungt lass.

Styrelsen har skaffat sig en viss arkiveringskompetens och man har fått ett erkännande som arkivbildare av arkivpersonalen. Att upprätta innehållsförteckningar till arkivkartonger är ett grannliga arbete och här har hembygdsföreningarna en värdefull kunskap om bygdens historia som arkivens personal inte besitter.

Därför bör det inledande arkiveringsarbetet utföras av föreningarna.

Styrelsen i Skepplanda Hembygdsförening. Bernt Johansson, stående till vänster.

Ta hand om gårdsarkiven!

Det finns kanske tusen gårdsarkiv som vi i VHF ännu inte har räddat till eftervärlden. Varje gårdsarkiv är unikt.

En hembygdsförening som har etablerat sig som arkivbildare kan gå ut och marknadsföra en säker metod för att bevara gårdsarkiv för framtiden.

Skepplanda Hembygdsförening tog emot dokument och fotografier från en svenskamerikan som äger sitt föräldrahem. Ett gårdsarkiv lades upp. Vid genomgången av ekonomin på årsmötet fanns där en oväntad pluspost på 20 000 kronor.

Berättelser, dokument och bilder har ett värde!

Hur värderar vi berättelser, gamla dokument, bilder och gårdsarkiv? Hur värderar du själv ett gårdsarkiv i förhållande till en sliten plog eller en väl använd spinnrock? Vad kommer vara intressant för nästa generation? Berättelser? Dokument? Bilder?

Ett dokument som ingen känner till har ett begränsat värde. Värdet stiger när dokumentets existens blir känd av andra. Det är vi i vår generation som bestämmer vad man skall hitta i arkiven när man i framtiden vill forska om det gamla bondesamhället som vi snart bara kan se i backspegeln. Ju mer välgjorda innehållsförteckningar, desto bättre. Genomtänkt arkivering är värdeskapande.

Att inte arkivera är också ett beslut, men som man i framtiden kanske inte kommer att uppskatta.

Skepplandas metod för att bevara bilder

Det finns många sätt att bevara bilder. De stora arkiven och museerna har avancerade system som kräver utbildning och som kostar pengar att använda. I Skepplanda Hembygdsförening arbetar man ideellt och väljer en metod som är lagom, en metod som kan upplevas rolig att arbeta med, men som ändå har en systematik som underlättar sökandet för framtida forskare och allmänt intresserade.

- Steget 1 Vi bygger en fil i Excel enligt figuren nedan. I varje kolumn finns en liten ruta med en pil. Där ges olika alternativ som gör det lättare att senare söka efter en viss person, en viss plats, bilder från ett visst år osv.
- Steget 2 Vi skriver ett dokumentationsblad i Word för varje bild, se nästa sida. Bladet skrivs ut och förvaras hos hembygdsföreningen. Vi kan lägga ut sidorna på vår hemsida om vi vill. Den som är intresserad kan då titta på bilderna och komplettera våra uppgifter.
- Steget 3 Vi lämnar originalbilderna till föreningsarkivet där de förvaras vid konstant temperatur och luftfuktighet, säkert för brand och ohyra. Föreningsarkivet noterar i Nationella ArkivDatabasen, NAD, att bilderna har lagts in av föreningen. Digitala, högupplösta bilder finns hos föreningen.

Vadbacka bro i Skepplanda 1901

Hur skall hembygdsföreningen förvara den bilden?
 Hur skall man kunna hitta den bland tusentals andra bilder?
 Vad kan vi berätta om bron för kommande generationer?

Se Bildfakta på nästa sida.

SHBF:s nummer	Motiv	Plats / knuten till	Personer på bilden	Scannad/avfotograferad fil heter	Scannad/avfotograferad fil finns i
1001		Vadbacka bro			
1002		Älvängens brygga			
1003		Guntorp Skattegård	August "på Båken" Andreasson		
1004		Gösalyckan på Heden	Johannes Jonsson		
1005		Hästhagen Alvñems Kungsgård 1:17	Teodor Thorsson med söner Thor-Emil, Paul, Hugo och Artur		
1010		Skepplanda by		10	SHBF:s fotosaml.

Bilden är förenklad för att vara överskådlig.

Bildfakta

(Bildfakta upprättas efter en mall i Word, en fil för varje bild.)

Vadbacka bro i Skepplanda 1901

Kända fakta om bilden
(Här följer en checklista som hjälp)

Fotograf: Johan Hansson

Fototid: 23/6 1901

Bildtyp original:

Originalets storlek:

Originalet förvaras: Föreningsarkivet, Mölndal

Plats: Vadbacka

Personer på bilden:

Förvärvsdatum:

Förvärvsomständigheter:

Upphovsrätt:

Scannad/avfotograferad fil heter:

Scannad/avfotograferad fil finns i:

GPS-position:

Anmärkning:

Beskrivning: Se nedan

Beskrivning

Vadbacka bro vid väg nr O 1978 är en kallmurad stenbro från 1813. En bro över Forsån hade i slutet av 1600-talet bedömts som omöjlig att realisera, inte minst ur kostnadssynpunkt. Problemet löstes oväntat på så sätt, att hållskjutslagen i Skepplanda by och S:t Peder åtog sig att utföra brobygget på det villkoret, att de för all framtid befriades från hållskjuts.

Bron, som uppfördes vid vadstället, var av trä och kom till på 1770-talet. Den byggdes med en svag vinkel nära det södra landfästet.

Träbron ersattes av stenbron. Av sten, framför allt från berget vid Frövet, restes en hög bro med tre valv.

Denna cirka 100 m långa stenbro, som väghållarna lagt ner tusentals arbetstimmar på, avsynades 1813. 1972 ersattes den av en betongbro strax intill.

På bronns östra kantmur, norr om valven fanns ett kors inhugget i en av kantstenarna. Det höggs in efter det att ett barn suttit där och fallit ner. Hon skadade sig så illa att hon dog. Tyvärr vändes stenen upp och ner vid reparation av bron på 1970-talet.

Källa: Boken Skepplanda socken 1972.

Kompletterande uppgifter

Varför har bron tre valv? En möjlig anledning kan vara att bron skulle klara av ett kraftigt vattenflöde samtidigt som vattnet stod högt i Göta älv och Grönån.

Före Vänerdomen om Göta älvs reglering på 1930-talet kunde älvens yta variera kraftigt.

Allmänningen Risveden, till ytan större än Hisingen, beskogades först i början av 1900-talet. Skogar håller kvar stora delar av regnvattnet. På 1800-talet var det vanligt att åarna uppströms bron svämmade över efter regn. Vid västliga vindar med högt vatten i Göta älv och ihållande regn kan det ha varit klokt att bygga en bro med plats för mycket vatten.

Nära bron ligger Vadbacka gästgivargård från 1684, kvarnarna i Fors med sammanlagd fallhöjd av 40 meter, idrottsplatsen Forsvallen och hembygdsgården Grönköp.

Postdiligensen Stockholm-Göteborg gick över Vadbacka bro innan Västra Stambanan öppnade.

*Bo Björklund
Skepplanda*

Vad tycker du om innehållet i artikeln?

En del föreningar förvarar sina arkivalier i trähus. En del vet inte riktigt vad de har i sina gömmor. En del har lämnat kartonger eller kassar till ett arkiv för deponering, kanske utan att upprätta förteckningar.

När en förening etablerar sig som arkivbildare och presenterar sitt material i NAD blir det känt och tillgängligt för exempelvis släktforskare. Värdet på fotografier, berättelser, dokument och gårdsarkiv kommer att stiga i framtiden, men då måste de som söker, kunna hitta information om våra värdesaker i NAD. Arkivering har därför en hög prioritet i hembygdsrörelsen.

Vill du diskutera, fråga eller ge dina synpunkter på artikeln och på arkivering?

Hör av dig till Bernt Johansson i Skepplanda hembygdsförening, skepplanda@tbrhembygd.se

Tidningsklipp och fotoalbum minnen som snart försvinner

Rik källa. Gamla tidningsklipp kan vara värdefulla när vi dokumenterar vår hembygd.

Lde flesta hem där vi är pensionärer finns det fotoalbum och album med tidningsurklipp. Både vi själva, våra barn och barnbarn gillar att kolla i dem. Men har du tänkt på, att numera blir det nästan inga nya fotoalbum eller tidningsurklipp.

Ända fram till mitten av 1990-talet var det inte många som hade en digitalkamera och rakt inte en mobiltelefon med inbyggd kamera. Det var inte självklart att man hade en kamera i familjen heller. För att kunna ta foton måste man sätta in en filmrulle i kameran. En normalkamera hade bildformatet 6x9 cm eller 6x6 cm. I en filmrulle med storleken 6x9 fick det plats åtta bilder, i en rulle 6x6 fanns det plats med tolv bilder. Det fanns också småbildskameror med bildstorleken 24x36 mm, en sådan rulle rymde 36 bilder.

Spännande när bilderna kom

När man tagit alla bilderna på sin filmrulle, lämnade man in den i fotobutiken eller skickade in till ett fotolaboratorium för framkallning och kopiering. När man fick tillbaka bilderna var det spännande att kolla dem. De bilder som var bäst klistrade man in i familjealbumet. Kanske var det någon som ville ha några egna bilder och då tog man med sig negativet till fotobutiken och beställde så många kopior man ville ha.

Digitalkameran

Runt millenniumskiftet började det finnas digitalkameror, men det var först omkring 2010 som de flesta amatörfotografer bytte till en digitalkamera. Istället för att gå till fotobutiken flyttade man över bilderna från kameran till sin dator. Där hade man kanske ett bildbehandlingsprogram. I bästa fall sätter man sig då och då vid datorn och väljer ut ett antal bilder som man digitalt skickar över till ett fotolaboratorium för kopiering till pappersbilder, som man sedan klistrar in i sitt fotoalbum. Har man en bra färgskrivare till sin dator kan man skriva ut pappersbilderna själv.

Mobilkameran

Fler och fler av oss började skaffa mobiltelefoner som också var försedda med en kamera. Det innebar att man hade med sig kameran överallt. Hur sparar du dina bilder du har i mobilen? Kanske blir svaret att du sparar dem i mobilen. Vad händer med bilderna om telefonen pajar? Förmodligen är alla dina bilder borta. Tag till vana, att med jämna mellanrum flytta över dem till din dator eller någon annan typ av extern förvaring. Har du skrivit ut några av dem som pappersbilder?

Lokaltidningen

Var någonstans var det vi klippte ur det där intressanta som vi klistrade in i albumet med tidningsklipp? Na-

turligtvis var det i vår lokaltidning. Det var ju där vi läste om födda, om jämna födelsedagar, om bröllop och begravningar. Där fanns predikoturerna, referaten när det hänt lite extra i kyrkan eller missionshuset, när hembygdsföreningen haft fest eller när JUF haft fest ute i en hage, med både föredrag och hoppelekar. Smågrisnoteringen från slakteriet var också viktig.

För cirka 50 år sedan började en del tidningar få ekonomiska problem och blev uppköpta av en större kollega. Det innebar att man hade mycket gemensamt material i sina tidningar och det riktigt lokala bantades till ett par sidor.

Den utvecklingen har fortsatt och det där som vi på landsbygden vill läsa, det finns inte längre kvar i tidningen. Det finns inte mycket att klippa ur längre.

*Glöm inte att det du varit
med om idag faktiskt är
historia i morgon!*

Och snart har vi nog inte någon papperstidning att läsa. Det får vi göra i datorn, på surfplattan eller i mobilen.

Dokumentation

Inom hembygdsrörelsen är vi duktiga på att dokumentera vår hembygd både i ord och bild. Många föreningar har ett museum med föremål som man använde förr i tiden. Det kan handla om redskap och verktyg som man använde på gården eller i verkstaden. Naturligtvis finns det föremål inne ifrån både köket och kammaren. En del föreningar kan också visa upp gamla hus som underhålls på ett föredömligt sätt.

Nu måste vi dokumentera nuet

Vill det sig riktigt illa så finns det år 2075 ingen dokumentation om hur vi levde i början på seklet om vi i våra lokala hembygdsföreningar inte börjar skriva referat om vad som händer i bygden nu. Att vi tar foton som vi sparar. Att vi kanske använder vår mobil som en digital bandspelare och tar oss en pratstund med både gamla och unga. Det vi gör och säger idag är historia fortare än både du och jag tror.

Västgötabygden 75 år 2021!

Vi återkommer till detta jubileum i kommande nummer.

Säker förvaring

Vi pratar mycket om hur vi skall arkivera i våra föreningar och det är bra att förbundet och föreningarna har bra lösningar på gång. Men det är viktigt att du och jag har koll på våra egna dokument och bilder. Du kanske har ditt material i datorn och så har du säkerhetskopierat till en extern hårddisk eller till ett "hotell i molnen".

Det är bra, men det finns lite mer att tänka på. Rätt som det är försvinner ett ordbehandlingsprogram som du använt för rätt så många år sedan och det nya programmet kanske inte kan läsa den gamla filen. Det första ordbehandlingsprogrammet jag använde hette Word Perfekt, nästa program hette Works och så en lång rad Word. Det gäller att uppgradera sina filer innan det blir försent. Var du med i början av 1990-talet, då sparade vi våra texter på disketter. Dagens datorer kan inte läsa en diskett. Det är inte säkert att din dator har någon cd-spelare som klarar dina skivor. Kolla innan det är försent.

Och till sist: Glöm inte att det du varit med om idag faktiskt är historia i morgon!

Leif Brunnegård

Bildarkiv historiska skattkammare

I Bygd och natur nr 1 2020 skriver författaren Maja Hagerman i sin krönika om bildarkiv som historiska skattkammare. I detta nr av Västgötabygden uppmärksammar vi hembygdsrörelsens arkivprojekt i stort. Bo Björklund och Bernt Johansson beskriver hur man gör i Skepplanda. Leif Brunnegård slår ett slag för tidningsurklipp.

Maja Hagerman koncentrerar sig i sin krönika på bilderna och påminner om att dessa kommer att vara av omätlig betydelse för vårt framtida sätt att minnas.

I hela landet har funnits fotografier allt sedan fotografikonsten blev känd under mitten av 1800-talet. Tusentals bilder ligger på vindar, i hembygdsarkiv och i museer.

Men vad visar bilderna? Just nu vet vi själva vilka som finns med på bilderna. Men sedan? Den digitala tekniken erbjuder oanade möjligheter att ta vara på våra bilder. Men vi behöver även berättelserna kring bilderna.

Monika Moberg Kilefors

Omslagsbild på Askims Hembygdsförenings årsskrift 2019.

Många grupper i Askims Hem- bygdsförening

Askims Hembygdsförening har en omfattande verksamhet. Det kan man se i hembygdsskriften från 2019, som bland annat innehåller intressanta artiklar om hur det var förr.

Soldatsonen Olof Asklund föddes 1848 i Solberga socken i Bohuslän. Han blev en framgångsrik direktör i Olof Asklunds Ångbageri AB, som 1922 hade omkring 200 anställda. Artikeln är mycket bildrik. Familje- och personalfoton samt interiörbilder från bagerilokaler.

Men det man slås av i verksamhetsberättelsen är alla grupper – tisdagsgruppen som arbetar med underhåll av byggnaderna, naturvårdssektionen, redaktionskommittén, programkommittén, biodlingsgruppen med flera.

Man har även ett museum och som sagt en stor verksamhet.

Eftersom vi i detta nummer har flera inslag av arkivering så återger jag följande från Askim:

”**Arkivgruppen** träffas som vanligt klockan 10.00 på torsdagar (ej juli och under julhelgen). Vi arbetar oförtrutet med att dokumentera gamla fotografier genom scanning och inläggning i databas. Nu omfattar vår fotodatabas mer än 2 800 bilder med beskrivningar. Tack vare bilderna har vi vid flera tillfällen kunnat visa intresserade besökare på våra museidagar, hur det såg ut förr i tiden. Vi har ordnat kopior på bilder till intresserade. Vi har införskaffat ny dator, som vi kan koppla upp till vår storbildsskärm.”

Monika Moberg Kilefors

Datorn skulle bli ett bra hjälpmedel men hur blev det?

Vid hembygdsförbundets årsmöte för några år sedan i Vårgårda diskuterades datorer och programvara till dessa. Sådant som hör till digitalisering.

Vår hembygdsförening har använt datorer i minst 35 år. I början fanns det en entusiastisk syn på användandet. Datorn skulle bli ett bra hjälpmedel. Hur har det blivit ?

Ja, det kommer nya operativsystem eller så uppdateras de gamla. Program uppdateras.

Vi använde tidigt Avanti registerprogram och sedan använde vi File Maker 10.

I dag är det svårt att använda dessa program. De passar inte ihop med nya datorer. Våra CD-skivor till dessa program är borta. Det går inte att göra en återpackning som man kan göra när man tömmer datorn och sedan fyller på nytt. I en ny dator saknas CD-spelare så det går inte heller att använda CD-skivor.

Hur skall vi få tillbaka våra register. Det skulle ju vara möjligt att få låna en CD-skiva till File Maker 10. Skall vi köpa File Maker så är denna uppe i variant 18–19. Avanti finns inte att nyanskaffa.

Problemet finns även med vanliga kassettbandsspelare och videokameror som använder band.

Vad tycker styrelsen för Västgöta Hembygdsförbund att de olika hembygdsföreningarna skall göra?

Jag har varit ute och sett på några föreningars samlingar. Det är inte många föreningar som har dataregister.

Är det möjligt att använda databasprogram till Libre Office? Men någon bra handledning till denna finns inte.

Uppenbart är att det är svårt att behålla gamla apparater och program. Det är svårt att använda dessa till nya anläggningar.

Jag tycker dessa problem bör diskuteras. Möjlighet till lån av program bör finnas. Nyinköp av programvara är dyr. Ofta betalar man per månad.

*Sören Svensson
kassör i Kinna Hembygdsförening*

Historiska vingslag i Södra Ving

Historikern Erik Petersson

Den unge historikern och författaren Erik Petersson, Linköpings Universitet var den 20 februari, en kulen torsdagskväll, inbjuden till hembygdsföreningen i Södra Ving för att berätta om historiska förhållanden i bygderna kring vattenlederna Viskan och Ätran under medeltiden. Kvällen blev för många ett spännande besök i bygdens medeltidsförhållanden.

Vi som var där, ca 90-talet besökare, fick ta del av Eriks djupa kunskaper om medeltiden och få insikter om bl a riksbildningen av landet Sverige, strider mellan stark adel och svag kungamakt och med småkungar med lokal makt och därmed maktcentra på olika håll i landet, myntning, kristendomens ankomst och utbredning, bildande av städer, stenfästernas tid från ca 900-talet, adelns uppkomst genom Alnö stadga ca år 1280, jordägandets och vägnars betydelse.

Eriks presentation anknöt också till lokala historiska medeltidshändelser

Erik berättade om vad forskningen känner till om den troliga borgen Fagranäs (fornminne RAÄ Södra Ving nr 39 och nr 40) och borgen Vädersholm (fornminne RAÄ Södra Ving nr 41) vid sjön Mogden i Viskans dalgång. Borgen Fagranäs, byggdes efter ”Motte and Bailey” konstruktion med stående träpalissader och uppfördes under 1200-talet. Enligt skriftliga källor var det sätesgård till riksrådet Gustav Tunesson (Ving-ätten)

Något senare, under 1300 talet, byggdes borgen Vädersholm sannolikt genom återbruk av rester av sten och material från den närliggande borgen Fagranäs. Båda borgarna var inte i bruk så länge utan övergavs ganska snabbt. Numera återstår endast stenrester och

OBS! Rättelse

I Västgötabygden nr 1 2020, sid 21 under Utmärkelser 2018:

Torsten Andersson tillhör Härlunda-Bjärka Hembygdsförening och inget annat.

Erik Petersson.

tydliga antydningar på marken om dess existens i det vackra naturområdet utmed sjön Mogden. Området är för övrigt beläget utmed cykelleden Hökerum-Ulricehamn, väl värt ett besök.

Erik presenterade också förhållandena, för 500 år sedan, om och kring krigsslaget mellan Sverige och Danmark (Nordiska Unionen), på sjön Åsunden, vid Skottek utanför staden Ulricehamn (före detta Bogesund). Dåvarande Sveriges kung, Sten Sture den yngre, blev sårad av en kanonkula vid slaget den 20 januari 1520 och dog senare på Mälarens is under slädtransport mot Stockholm för att få läkarvård. Slaget på Åsundens is har fått stor betydelse i den nationella historieskrivningen; det kan ses vara vägen fram emot Unionens fall och därefter så småningom inträdet av Gustav Wasa som kung över Sverige.

Kvällen förmerades med välsmakande kvällsfika och tillfälle gavs att ta del av och inhandla några av de tiotal olika böcker Erik producerat.

Erik annonserade också att hans nästa bok kommer att publiceras den 24 april 2020 och har rubriken:

Kungar. En världshistoria.

Å så måste en härlig och inlevelserik historiekväll med Erik Petersson och med kunskapsbidrag om vårt kulturarv avslutas.

*Nedtecknat av Ingrid Öhlund
Södra Vings Hembygdsförening*

Nästa nummer av Västgötabygden, nummer tre, kommer i slutet av juni. Författarna i denna skrift är själva ansvariga för innehållet i sina artiklar. Redaktionen förbehåller sig rätten att korta och redigera insänt material. Om inget annat anges, är artikelförfattaren också fotograf. Bidrag och tips till tidningen mottas tacksamt av redaktionen, liksom tidskrifter och böcker som önskas anmälda. Västgötabygden publiceras på vår hemsida. Insända texter och bilder anses som godkända för publicering på vår hemsida.

Majblommor i Surteby- Kattunga

Samling av Majblommor

Vi har haft denna kompletta samling i vår ägo sedan 1986. Det var Majblomme-kommittén i Björketorp som skänkte den till oss,

Fru Anna Fredborg hade i sin tur skänkt den 1982 till kommittén. Den innefattar en samling blommor från och med 1907.

Majblommor har sedan 1907 skänkt mycket glädje. Beda Hallberg, Onsala, var den driftiga kvinnan som kom på denna idé. Vi har även samlat en historia om Beda Hallberg, som visas tillsammans med majblommorna. Vi är stolta över samlingen som vi vårdar ömt.

Fru Anna Fredborg har betytt mycket för vår hembygdsgrupp, då vi även fick ärva hennes salsmöblemang i sin helhet.

*Lena Johnsson
Surteby-Kattunga Hembygdsförening*

Trassel och knytegarn

En berättelse om återvinning

Kom man in på en verkstad förr, kunde man se en reparatör torka sina oljiga händer med en trasselsudd. Det var efsingar och trassligt garn, som köptes från de många väverierna som fanns i Norrköping och runt Borås. Jag gissar att det var garn av både lin och bomull.

Trassel av lin sålde väverierna också till garnfirmor, t ex Blomqvists i Fritsla. Därifrån köpte mamma och mormor linnetrassel, som de redde ut, knöt ihop och använde till inslag i örngotts- och handduksvävar.

Under några år i min barndom bodde vi granne med mormor och morfar i byn Dyrenäs i Lugnås socken, Mormor var aldrig sysslolös. Mellan hushållsarbetet och djurskötseln kardade hon ull och spann. Men hon knöt också många kilo linnetrassel. Hon lärde sexåringen göra ”varpaknutar” och jag fick göra nystan av de sammanknutna trådarna.

Det var ett förfärligt arbete, sa en bekant, när jag berättade om knytegarnet. Men detta var inget mot att så, skörda och bereda lin. Det kunde vara rena avkopplingen, när ingen TV fanns. ”Fånnyttig” fick ingen vara. Ganska många nystan av detta knytegarn blev liggande i mitt barndomshem.

Morföräldrahemmet ägs nu av en kusin, Margaretha Eriksson i Mariestad. Hon är i Dyrenäs varje sommar och har alltid en väv uppe. Våren 2019 drog hon på en bomullsvarp och hämtade det där garnet hos min syster. Sen vävde hon finfina handdukar. Visst syns en och annan knut, men de är lika användbara för det. Att garnet legat i många år gör inget.

Talesättet säger: Ull blir mull, men lin blir gull.

*Text och foto:
Ingrid Wadström Johansson
Tibro*

Britta Axelsson uppskattad medarbetare i Mölltorp

**Britta Axelsson – nestor inom hembygdsrörelsen
och i Mölltorps Hembygdsförening.**

Mölltorps Hembygdsförening startade år 1978 och redan samma år blev Britta invald i interimsstyrelsen och föreningens sekreterare. Hon har därefter oförtrutt arbetat inom föreningen med olika uppdrag och projekt och är fortfarande föreningens sekreterare

Föreningen, som är mycket livaktig, huserar idag i en egen hembygdsgård som även inrymmer museum på övervåningen. Bygget påbörjades 1993 som en förråds- och museibyggnad men utvidgades år 2008 med samlingshall och kök och är idag en komplett anläggning med stor tomt för bland annat sommarfester.

Dessförinnan nyttjades kyrkans lokaler, ett gammalt bostadshus från 1600–1700-talet och den så kallade Häljanäsboden, vilka fortfarande förvaltas av hembygdsföreningen och används främst sommartid för bland annat populär kaffeservering.

Listan skulle bli alltför lång för att nämna alla dem som vid sidan av Britta verkat i föreningen, men Britta är unik i sitt föreningsengagemang, och i dagens läge då föreningslivet har svårt att nyrekrytera till alla uppdrag, är hennes insatser värda att lyfta fram.

Mölltorps marknad under många år, utgivna böcker och skrifter, studiecirklar, mångårigt sekreterarskap är bara några exempel på Brittins insatser.

Brittas intresse för hembygdsrörelsen startade tidigt och hon har haft en ledande roll på en rad områden genom åren och fortfarande. Det blir en utmaning för hembygdsrörelsen i framtiden att ersätta personer med Brittins kunskaper och intresse i en alltmer global och digitaliserad värld, men det är en annan historia.

Tack Britta för dina insatser!

*Vid pennan Erland Johnsson
Mölltorps Hembygdsförening*

Britta Axelsson – sekreterare sedan 1978 och uppskattad medarbetare i Mölltorps Hembygdsförening. Foto: Thore Widerström.

Prenumerera på Västgötabygden!

Det kostar 150 kr att få hem sex nummer av tidningen under ett år. Vid samtidig beställning av 10 prenumerationer (beställ t ex till hela styrelsen) är priset 130 kr per prenumeration.

Anmäl till vår kanslist
Eva Mann, 0512-105 50.

Badhusgatan 13, Box 15, 534 21 Vara.
E-post: vasterg.hembygdsf@telia.com
Evas kontorstid torsdagar 9–15.

Miniatyrhästen Gonda hemma på gården i Sventorp.

Gonda besökte äldreboenden

Miniatyrhästen Gonda, som är 14–15 år och knappt 80 centimeter hög, bor sedan några år tillbaka på en gård i Sventorp. Ägaren Annelie Moberg har haft hästen som sällskapshäst, men i höstas började Gonda och Annelie besöka några äldreboenden i Skövde.

Där har hon traskat runt bland de äldre och blivit matad med morotsbitar, som Annelie har haft med sig. Gamla minnen väcks till liv hos de äldre och de blir glada. Hästen blir klappad och hälsad på.

Gonda är nyfiken och lugn och hänger gärna med sin ägare på olika besök. Annelie berättar att hon märker att Gonda trivs bra när hon går runt bland de boende.

Både personal och de äldre har välkomnat den lilla hästen.

Nu i Coronatider är det inte aktuellt för Gonda att hälsa på, men vi får hoppas att det kommer bättre tider, då den lilla hästen kan få glädja de äldre igen.

Monika Moberg Kilefors

I skolan

Skolinspektören är på besök i en skola i Västergötland. I korridoren utanför skolsalen sitter lille August gråtande. Inspektören frågar varför han sitter där.

- Jag råkade släppa mäk å då körde lärar'n ut mäk.
- Jaså, sa inspektörn, men vad gör nu magistern och de andra barnen.
- Di setter la därinne i sketlokta.

Dags att sila snacket ...

En liten satir om en verklig händelse

– För att analysera det centrala stadsrummet har en lynchkartering gjorts, föreläser den nya toppchefen, inflyttad från en storstadsregion, för hembygdsföreningens medlemmar, som slagit ner sina bakdelar på de designade svarta plaststolarna i stadshuset, centralsäte för kommunens politiska ledning och dess administration.

Detta för att vi hembygdare ska få ett hum om en mycket djup analys av kommunens framtidsvisioner om stadens innersta kärna.

Vi får höra om gröna ytor, bruna linjer, kulturstråk, noder, barriär i stadsparken, mellanrum som potentiella passager eller som är dockade till stadskärnan. Affärsstråk och pussellock.

En jeansklädd stadsbo, därtill med blårutig skjorta, reser sig då upp och frågar mitt upp i alltihop om det kommer att finnas affärer som säljer skruv och spik i centrum.

Nej, spik- och skruvkunder hänvisas till affärsområdena i stadens yttre handelspunkter, där det finns stora parkeringsytor.

Att boutiques däremot med modekläder av kontinentalt snitt, är ett önskemål i centrum enligt planeraren, det anar vi. Och utomhusrestauranger med sydeuropeisk touch, kulturstråk för utefolk som är inne eller om det är tvärtom.

Sedan får vi veta att stadens oas med många stora vackra träd nära centrum ska bli en florapark, en grön mötesplats, ett slags hotspot.

Karlsgratan, stadens huvudgata, är en gångfartsgata. Jogga får man göra på fritidsområdet på andra sidan barriären till stadskärnan.

Vi som är utombys, det vill säga vi som får ta fyrens buss till torget, begriper mycket lite av det som sägs, men vi låtsas i alla fall att vi förstår. Man vill ju inte framstå som obildad.

– Vad är en nod för något, undrar en mycket modig man, en före detta kommissarie, som är van att ställa frågor.

Svaret blir att en nod kan vara en knutpunkt. Resecentrum i vår stad är par exemple en nod till grannstaden. Det blir vi inte så mycket klokare av, men vi går i alla fall hem med vårt sunda förnuft i behåll.

Monika Moberg Kilefors

Hembygdsfest i Loo

Berglioth Olsson Stora Mellby, Anna Johansson Sollebrunn, Siv Nord Falköping, Anna-Sara Ekelin Vänga, och Anna Bruun Edsvära medverkade vid Långareds Hembygdsförenings kyndelsmässfest

Föreningen har firat Kyndelmäss i Equmeniakyrkan i Loo. Det var besök av **Systrarna Fröjd** som bjöd på en finstämd resa med sång på tio olika språk och många olika instrument. Resan började på 800-talet och nedslag gjordes i olika århundraden fram till nu.

Festen var välbesökt och det bjöds på risgrynspudling med sylt, smörgås och kaffe med pepparkaka.

*Berit Perhamn
Långareds Hembygdsförening*

Systrarna Fröjd framträdde vid kyndelsmässfest i Långared.

Årsmöte i Ljungsarp

Ordföranden Laila Andersson hälsade välkommen och mötet inleddes med parentation över två medlemmar som avlidit under 2019. En av dem Åke Johansson, var med om att starta föreningen för 52 år sedan.

Laila öppnade årsmötet och talade om att vi är nog många som känner att ett år snurrar runt väldigt fort, som en aldrig avstannande långdans runt julgranen och midsommarstången och granen igen.

Medlemmarna är viktiga för oss och har en avgörande betydelse för hembygdsföreningen. Tack vare det är vi en stark förening. Vi ser fram emot 2020 års verksamhet, som kommer att bestå av bland annat byavandring, friluftsgudstjänst, öppet hus i hembygdsgården fyra onsdagar i juli och en i augusti, kyrkogårdsvandring, gröttfest med mera.

Styrelsen omvaldes och består av ordförande Laila Andersson, vice ordförande Ulla Andersson, sekreterare Ingemar Rudholm, kassör Aina Svenningsson, övriga ledamöter Jan Johansson och Hans Persson.

Ordföranden tackade för allt ideellt arbete som medlemmarna bidragit med på olika sätt under året, och ett särskilt tack till Jan Johansson, som har samlat in en mängd pantameraburkar, som bidragit med ett stort tillskott i ekonomin.

Bilder visades om det gångna årets verksamhet, där efter serverades deltagarna kaffe, smörgås och kaka.

Gemyttligt vid kaffeborden i Ljungsarp.

*Laila Andersson
Ljungsarps Hembygdsförening*

**Släktforskar dagarna i Skövde
den 22-23 augusti 2020 är inställda!**

Släktforskar dagarna 2021 arrangeras i Göteborg, som detta år firar sitt 400-årsjubileum.

**Odlingsdag i Fornbyn, Skara
den 10 maj är också inställd!**

Helig mark i 4000 år

Här ses den största gånggriften, Girommen, vilket lär betyda Jättekvinnans ugn. Längre upp i backen ligger ett bronsåldersröse.

Ekornavallen vid vägen Varnhem – Falköping inte långt från Hornborgasjön, var en viktig kultplats under drygt 4000 år. Där kan man ännu se fyra gånggrifter, en hällkista, ett bronsåldersröse plus en rad stenåldersgravar och resta stenar.

Dessutom har olika stenar utnyttjats för mer än 300 skålgropar, så kallade älvkvarnar, som understryker att detta varit en kultplats som brukades i årtusenden.

Det var en så viktig plats att ingen verkar ha bott där eller brukat jorden, möjligen släpptes några betande djur loss för att hålla markerna öppna. Närmaste by var Hornborga några kilometer bort.

Allra märkligast är att denna försiktighet med bosättning fortsatte under kristna tiden. Först på 1800-talet delades området upp och började utnyttjas. Minnena av denna grav- och kultplats hade tydligen levt vidare. Kanske var Ekornavallen en västgötsk motsvarighet till gamla Uppsala, men den har använts mycket längre och tagits mer på allvar. Här byggdes inga bostäder, kulten skulle få vara ostörd.

Hans Menzing

Boktips om Carl von Linné och Astrid Lindgren

Finns det något mer svenskt än Astrid Lindgren och Carl von Linné? Att båda kom från samma landskap, nämligen Småland, var oväntat, men inte unikt. Få landskap kan nämligen uppvisa så många världsberömda svenskar. Här finner vi Ingvar Kamprad, Dag Hammarskjöld, Ivar Kreuger och Kristina Nilsson i denna imponerande lista.

I boken *Blomsterkungen och sagodrottningen – två världsberömda smålänningar* – berättar författaren Tony Högsta om Carl von Linné och Astrid Lindgren, vilken berör deras såväl framgångar som motgångar, alltifrån barndomen via studier, arbetsliv, familj, släkt och vänner till ålderdom och bortgång.

Här möter vi Carl von Linné i sina roller som naturvetare, botanist, läkare, lärare, författare, zoolog, geolog och filosof. Till Linnés mest berömda böcker räknas *Systema naturae (Naturens system)*, där han presenterar sitt klassificeringssystem av växtriket. Vi får också följa med på hans äventyrliga landskapsresor runt om i landet. Ett av dessa var hans spännande resa till Västergötland sommaren 1746 – vilket förde honom till platser som till exempel Kinnekulle, Munkängarna, Läckö slott, Skara, Höjentorp, bokarna vid Ingasäter, Skövde, Falköping och Alingsås.

Den andra huvudpersonen är Astrid Lindgren. Redan under sin livstid blev hon en legend bland barn och vuxna med böckerna om *Pippi Långstrump*, *Emil i Lönneberga*, *Bullerbybarnen* och *Bröderna Lejonhjärta*.

Dessutom var hon en orädd opinionsbildare som inspirerade till en ny lag om barnaga samt påverkade valet så att socialdemokraterna förlorade regeringsmakten 1976.

Boken, som är inbunden i hårda pärmar, är rikt illustrerad med oljemålningar, akvareller och fotografier, varav många i färg.

Tony Högsta är till vardags frilansjournalist med historia som specialinriktning. Han har tidigare skrivit boken *Alla tiders statsministrar – från Louis De Geer till Göran Persson* och är utbildad arkivarie.

För mer information om boken och beställning är ni välkomna att höra av er till: tony.hogsta@outlook.com eller www.adlibris.se

Telefon: 076 - 135 64 62.

Tony Högsta.

Förr höll bilarna upp till Vårgårda

Vårgårda var en perfekt plats för en bilverkstad, det konstaterade John Grönberg när han 1917 byggde en verkstadslokal på Parkgatan i Vårgårda. Han ansåg att den tidens bilar som skulle ta sig norrut till Stockholm möjligen höll ihop till Vårgårda. Där skulle det behövas reparationer av olika slag.

Det berättar L Å Kempe i en artikel i Vårgårda Hembygdsförenings årsskrift 2019. På 20-talet började Grönberg importera T-Fordar från USA. De kom tydligt i byggsats, ungefär som Ikeamöbler, och monterades i Vårgårda innan de såldes vidare.

Volvokontakter

Det visade sig att det var stora problem att skaffa reservdelar så man började i Vårgårda främst tillverka en speciell fjäderbult som ofta gick sönder. Detta gick så bra att man på 30-talet växte ur lokalen i Vårgårda och flyttade till Filipstad.

Grönberg var verkligen en man med bilkontakter. Han träffade under gesällår i Tyskland bröderna Daimler, männen bakom Mercedes Benz bland annat. Och var skolkamrat med Volvos grundare, Assar Gabrielson, vilket förstas också påverkade arbetet i Vårgårda.

Kulturhammaren till Maja Hagerman

Sveriges Hembygdsförbunds pris Kulturhammaren har delats ut till författaren och krönikören Maja Hagerman. I juryns motivering står bland annat: ”Maja Hagerman har som journalist och författare lämnat värdefulla bidrag till folkbildningen om Sveriges historia och synliggjort det lokala engagemangets betydelse. Med auktoritet och en stor portion mod har hon också gjort oss uppmärksamma på kulturarevets sprängkraft i samtiden och varnat för riskerna med att odemokratiska krafter använder kulturvet för politiska syften. I detta ser vi ett viktigt stöd för hembygdsvärdelsen.”

ur Bygd och natur nr 1 2020.

En bild av Vårgårda Järnvägsstation 1910 pryder omslaget till tidningen.

Vacker järnvägspark

Från Gustav Andersson hämtas en artikel om en skolresa till Stockholm för hundra år sedan medan Bo Wallentin minns när järnvägsparken kring stationshuset i Vårgårda var en stolthet. En välskött park med grusgångar, soffor, vackra planteringar och många träd.

Det berättas förstas också om verksamheten under året. Så kan Allan Andersson påminna om att gamla skolan fått nytt tak. Ett mycket bra inslag är rubriken Smått & gott, två sidor med korta informativa texter plus en bild. Massor av kunskap på litet utrymme.

Ordförande i föreningen är Allan Andersson och tidningen är på 16 sidor med massor av bilder.

Hans Menzing

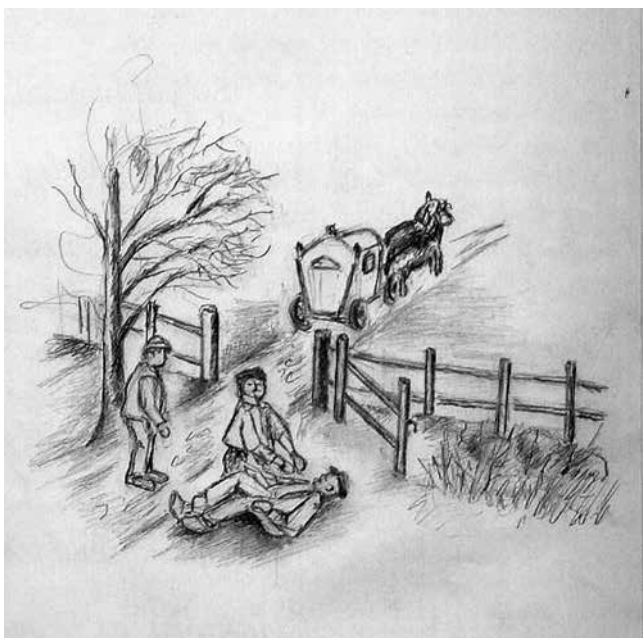
Sommartips i virustider

Lyssna gärna på poddversionen av tidigare radioprogram i serien Sommar. Sök upp sveriges.radio.se och under rubriken **Sommar och Vinter i P1** finns flera underrubriker, bland annat **Alla värddar 1959–2019**. Här kan man söka sig fram till många intressanta program. Musiken är förkortad av upphovsrättsliga skäl.

En del sommarvärddar kan man lyssna till flera gånger om. En sådan är Allan Edwall, som 1989 brättar om sitt liv och sin pessimistiske far. Sedan barnsben har han hört sin far säga: ”Jag kommer inte att bli gammal. Snart är det slut”. Vid 89 års ålder klättrade han upp på en steg och ramlade ner, varvid han uttryckte: ”Vad, var det jag sa. Det blev en kort historia det här!”

Monika Moberg Kilefors

Kunglig grindslant i Billingesluttning

Artikeln illustreras med en teckning av Ebon Lundgren som ger sin variant av August Malmströms klassiska målning Grindslanten.

Bygd och natur fyller 100 år!

Bygd och natur, Sveriges Hembygdsförbunds tidskrift firar i år 100-årsjubileum. Det första numret utkom 1920 med namnet **Tidskrift för hembygdsvård**. Förbundet har nu publicerat de första numren på 1920-talet och framåt på SHF:s hemsida under rubriken Bygd och natur.

Tidskriftens första redaktör var Fritjof Hazelius, en författare som även var redaktör för andra tidskrifter, bland annat utgav han tillsammans med Karl Berlin Skånska gårdar och hus, sju häften 1916–1926.

I Bygd och natur nummer 1/2020 ingår artiklar om tidskriftens och organisationens utveckling, om kampen mot funktionalismen som många ansåg vara förkastlig, och om perioden då **Samfundet för Hembygdsvård**, som förbundet då hette, var nära att gå samman med Svenska Naturskyddsföreningen.

Gunilla Lindberg var tidningens redaktör under åren 1984–2008. Hon berättar bland annat om Folkbildning och flitigt opinionsarbete.

Monika Moberg Kilefors

Det vimlade av grindar utmed gamla vägar. Resandet tog tid då alla dessa skulle öppnas och stängas, men djuren var viktiga så det fick man finna sig i.

Så var det förstås även i Skarabygden och Morgan Johansson berättar i senaste numret av hembygdstidningen Körsbärsblomman från vackra Vallebygden utanför Skara om en episod på 1860-talet då tre pojkar uppehöll sig vid grinden Skyttesledet i Billingesluttningen ovanför Skövde i hopp om att tjäna en slant genom att öppna grinden för en passerande vagn.

De hade tur. Kung Karl XV kom på väg till Axvall och kungen kastade förstås en handfull mynt till pojkarna som tack. Men det bar sig så illa att två pojkar tog vara på allt och den tredje blev utan.

Men de visste på råd. Den kaxigaste, Våmbons August, klev fram till vagnen och sa: Snälle Kongafarbro! ”Lises Alfred feck ingen!”

Kungen förstod och levererade ytterligare några mynt.

Körsbärsblomman, hembygdstidningen för Eggby – Istrum – Öglunda som är inne på sin 37:e årgång, har Hjördis Lundberg som redaktör. Den är denna gång på 28 sidor.

Där beskrivs även verksamheten i bygden förr och nu. Ann Nilsson bidrar med en stor artikel med vackra färgbilder om honungsbiet – vårt äldsta husdjur?

Omistligt för en levande landsbygd.

Hans Menzing

Västergötlands Hembygdsförbund och Sveriges Hembygdsförbund samarbetar med Studieförbundet Vuxenskolan vid kurser och konferenser.

Varje enskild hembygdsförening avgör själv vilket studieförbund man vill samarbeta med.

I Svältorna har man tumme med historien

1904 beslöt man att Ornunga gamla kyrka skulle rivras och virket skulle säljas. Men året därpå räddade bygdens folk sin gamla kyrka och bildade Västergötlands första hembygdsförening. Båda är fortfarande betydelsefulla i bygden.

Det kan man läsa i Svältornas fornminnesförenings årsskrift 2020. Kyrkan används fortfarande i olika sammanhang och föreningen har ökat till 178 medlemmar och har livlig verksamhet. Här får man många inblickar i livet i bygden då och nu.

Musikarvet

Redaktionen består av Börje Brorson, Leif Brunnegård, Runa Eriksson, Stefan Samuelsson och Stefan Svensson. Brorson är förstås en ofta anlita illustratör och Brunnegård har skrivit flitigt.

Vi får bland annat veta hur musikarvet från Ornunga med Johan Albert Petterssons musik förvaltats med Ornungastämman och en CD, liksom att föreningen fick en fin utmärkelse av De sju häradernas kulturhistoriska förening.

Årorna lever

Gamla kyrkan finns med en form av en betraktelse kring altarpuppans där, och det är roligt att notera att skolavslutningen 2019 hölls i kyrkan. Fast inte i gamla kyrkan, den är nog för liten, utan i Equmeniakyrkan. Vi får också veta att kyrkliga auktioner fortfarande är en hållbar tradition. Liksom de åror (ett slags lotteri) som säljs år efter år.

Men mycket handlar förstås också om tiden när Svältorna gjorde skäl för namnet, och dessutom ansågs höra till de fulaste platserna. Inget av det gäller längre. Seder och bruk på självhushållningens tid presenteras och så får vi veta att förr var den sävliga men starka oxen kanske viktigaste djuret på gården. Den var dessutom billig att föda och innehöll mycket mat.

Här finns alltså massor av intressant läsning och massor av intressanta bilder från förr och nu. Som vanligt alltså.

Hans Menzing

"Här har vi ett par vantar som varit ute och liffat", kunde auktionsutroparen säga förr. Det minns illustratören Börje Brorson.

(fortsättning på artikeln om kråkfötter från sid 13)

Bonusupplysning

Adolf Johansson hade många uppgifter som kommunalordförande i Asklanda socken. En uppgift var att skicka ut skattsedlar till kommunens skattebetalare. På skattsedlarna fanns ett betalningsdatum. När tiden var inne kom skattebetalarna till Sällershög för att överlämna pengarna, och då bjöds de på kaffe med dopp. Detta torde ha varit ett ganska gemytligt sätt att betala in sin skatt.

*Thomas Svensson
Svältornas Fornminnesförenings
Årsskrift 2019*

Källor:
Olof Johansson, Sällershög
Börje Brorsson, Broåkern
www.frinnaryd.com/2009

Sune Falk hittade och tog vara på träboxarna med de gamla fotona.

Söndagsöppet i Nossebro – succé

Söndagen den 16 februari inbjöd Nossebro Hembygdsförening till sitt årligen återkommande Söndagsöppet i Stationshuset på Järnvägsgatan i Nossebro. I år kunde man, förutom fika med hembakt och öppna samlingar, bjuda på en verklig godbit.

På Nossebro skola hade nämligen Sune Falk, som tidigare jobbat på skolan, i samband med röjning i ett källarutrymme, tagit vara på tre små boxar med drygt 200 diafoton från 1960-talet.

Fotona visade sig vara tagna av skolans framlidne studierektor, Lennart Fridén.

Bildskatten skänktes till hembygdsföreningen och efter gallring och digitalisering visades drygt hundra av fotona för allmänheten vid Söndagsöppet.

Bilderna var tagna runtom i kommunen och intresset för dem visade sig mycket stort. Samtidigt fick hembygdsföreningen fram en mängd fakta om de gamla bilderna.

Någon entré var det inte till evenemanget, men utifrån intäkter i serveringen beräknades närmare 200 personer ha gästat Stationshuset.

Sune Falk kommenterade bilderna och skrev ner faktauppgifter som kom fram. Han pratade oavbrutet i den fullsatta utställningshallen i tre timmar, med endast ett kortare fikaavbrott. Efteråt hyllades han med blomma och present från hembygdsföreningens ordförande Berit Cerdier.

Bland gästerna var Margareta Fridén Klang, dotter till fotonas upphovsman Lennart Fridén. Hon kunde bekräfta att det var hennes fars bilder, bland annat genom att hon kände igen diaboxarna i trä och sin fars handstil i bildtexterna på lockens insida.

Föreningens ordförande Berit Cerdier var mycket nöjd efter dagen:

– Väldigt lyckat! Det kom många besökare även från Essungas grannkommuner. Det blev också litet av en hemvändardag för utflyttade Nossebro- och Essungabor, säger Berit.

*Börje Andersson
Nossebro Hembygdsförening*

Nossebro Hembygdsföreningens ordförande Berit Cerdier studerar dia-originalen med Margareta Fridén Klang, dotter till fotografen Lennart Fridén.

Med stöd från

HembygdVäst stöds ekonomiskt av Västra Götalandsregionens kulturnämnd. Ett stöd som vi är mycket tacksamma för. Tack vare det stödet kan vi erbjuda våra föreningar en omfattande och kvalitetsmässig bra verksamhet.

Nya ax med minnen från Gudhem och Ugglum

För hundra år sedan fick Ugglum trefasström så att man kunde byta ut den kolslukande ångmaskinen i mejeriet mot en elektrisk motor. Men redan julen 1919 kunde framsynta personer tänka elektriskt ljus i sina stugor som ersättare för fotogen, stearin och annat. Nog var det ett stort framsteg.

En teckning av Ugglums kyrka långt före elektrifieringen.

Fast kyrkan hängde inte med. 1926 donerade en tidigare Ugglumsbo pengar till installation av elström i kyrkan, men man avböjde. Pengarna användes till att förbättra orgeln. Först 1950 fick kyrkan ström.

Bygdens företag

Det berättar Rune Wennerholm i Gudhems-Axet nr 2 2020, medlemstidning för Gudhemsbygdens Hembygdsförening. Tidningen är på drygt 50 sidor med massor av gamla och nya bilder som illustrerar gamla och nya berättelser. Och många av berättarna känner man igen sedan tidigare år.

De är förstås ovärderliga, men samtidigt har man i hembygdsföreningen känt att man behöver bredda och förnya sig så man efterlyser nya medverkande, inte minst ungdomar. Men också presentationer av företagen i bygden. Där har man redan ett exempel, Albert Ringius, ett välkänt företag i Falbygden.

Hällkista

Mycket handlar om gångna tider. Så får man del av ett första kapitel om levnadsförhållanden, seder och bruk under 1800-talet och tidigare. Där finns också en hällkista på Bergsgården och Bjärka kyrkoruin för att nämna några inslag.

Här finns alltså som vanligt massor av intressant läsning om Gudhemsbygden förmedlad av en redaktionskommitté bestående av Lars-Erik Kullenwall, sammankallande, Margaretha Fridh, Gun-Britt Salomonsson och Lennart Swahn.

Hans Menzing

VÄSTGÖTA BYGDEN

Redaktörsgrupp:

Ann-Britt Boman, sammankallande,
Spireavägen 5, 513 35 Fristad, tel 033-26 19 21.
073-943 61 75. E-post: birgitta.fristad@telia.com

Hans Menzing, Marumstorget 1,
532 32 Skara, tel 0511-126 43.

E-post: hans.menzing@telia.com

Monika Moberg Kilefors, ansvarig utgivare,
tel 070-642 56 70, Norra Bergvägen 16B, 541 32 Skövde.

E-post: redvastgotab@gmail.com
eller monika.moberg@blackhornet.me

Övriga i redaktionskommittén:

Jan-Olof Berglund, Stora Rör, Nolgården 3,
540 15 Våring, tel 0708-42 04 53.

E-post: j-o.berglund@telia.com

Bo Björklund, Hövägen 9 C, 446 32 Älvängen,
tel 0730-23 11 50. E-post bo.bjorklund@risveden.com

Tage Brolin, Bäckaskog, Främmestad,
465 97 Nossebro, tel 0512-531 50, 070-32 81 333.

E-post: frammestad@tagebrolin.se

Leif Brunnegård, Asklanda, 447 93 Vårgårda,
tel 0322-66 11 43. E-post: leif.brunnegard@gmail.com

Birgit Carlsson, Ljungås, 519 91 Istorp,
tel 070-620 66 66. E-post: bisido@hotmail.com

Anna Faxgård, Torsbovägen 8 B, 511 68 Hyssna,
070-65 87 910. E-post: anna.faxgard@telia.com

Förbundsordförande: Sven-Åke Mökander,

Markgatan 39, 441 51 Alingsås, tel 0322-67 23 10,
070-672 31 56. E-post: svenake.mokander@gmail.com

Vice förbundsordförande: Jan-Olof Berglund

Förbundssekreterare: Eva Mann (se nedan)

Förbundskassör: Tommy Kroon.

Timmermangatan 19, 532 33 Skara, tel 070-591 24 55.
E-post: tommy.kroon@kunskapstradet.se

Kanslist: Eva Mann. Västergötlands Hembygds-
förbund, Box 15, 534 21 Vara, tel 0512-105 50,
bostad 070-313 65 60.

Bankgiro: 378-5383. Swish: 123 214 84 19.

**Har Du adressförändring, ring till Eva Mann,
tel 0512-105 50. Arbetstid: torsdagar 9-15.**

Kansliets e-post: vasterg.hembygd@telia.com

Stilla flyter Göta kanal ...

M/S Sandön kommer från Töreboda och färdas här mellan Jonsboda och Stång och därefter till Vassbacken och Tätorp för vidare färd ut i sjön Viken till Forsvik och Karlsborg, där hemmahamnen är.
Foto: Monika Moberg Kilefors.

Forsviks sluss, eller Karl XIII:s sluss, är den först byggda slussen i Göta kanal. Den byggdes 1811–13 under ledning av Baltzar von Platen och invigdes i oktober 1813. Bilden är från 2000-talet. Under våren 2020 har nya slussportar monterats och en upprustning av området har skett.

En vy från Hajstorp. Här finns slusskafé och vandrarhem. Öppet från slutet av april till slutet av september. I magasinet finns bland annat utställningar med hantverk och hembygdsföremål. I området verkar Fredsbergs pastorats Hembygdsförening.